

МАЪНАВИЯТ - МИЛЛАТ ЮРАГИ

Жорий йилнинг “Мустаҳкам оила йили” деб аталиши айна кўнглимиздаги иш бўлди. Чунки жамият тинчлиги бевосита оилалар тинч-тотувлиги билан боғлиқ. Инсон хулқи, хусусан, ёшларимизнинг онгу шуури кўпроқ оилада шаклланади. Халқимиз “Қуш инида кўрганини қилади” деб бекорга айтмайди. Ҳадиси шарифда ҳам: “Фарзандларингизга гўзал ахлоқдан яхшироқ мерос қолдиrolмайсиз”, дейилади. Буни яхши англаган ота-боболаримиз оила кўрғонининг маънан мустаҳкам бўлишига алоҳида аҳамият беришган.

Бир эсланг, болаликда катталарга салом берсак, “Ва алайкум ассалом”, деб алик олиш билан бирга: “Баракалла, мулла бўлинг”, дея дуо ҳам қилишарди. Бу одат ҳозир ҳам бор, албатта. Шу биргина дуонинг ўзида қанчалар мазмун-маъно борлигини ўйланг... Момоларимизнинг мурғак набираларини дoston, эртак, алла айтиб ухлатишларини эслайлик. Бу эртак-dostonлар болаларни шунчаки овутиш учун айтилмаган, балки яхшилик билан ёмон-

ликнинг фарқини билдириш, дунёда ҳеч бир иш жавобсиз қолмаслигини уқтириш учун ҳам тинимсиз айтиб келинган.

Совет даврида миллат руҳини сўндириш учун динимизни таг-томири билан қўпориб ташлашга уринишлар бўлди. Ўша машъум йиллари қанчадан-қанча зиёлиларимиз қатағонга учрашди. Минглаб асл нодир китоблар ёкиб юборилди. Илм, зиё масканлари бўлган масжид, мадрасалар вайрон қилинди. Аммо оққан дарё оқаверади деганларидек, халқимизнинг қон-қонига сингиб кетган қадриятлар, миллий ўзлик йўқ бўлиб кетмади.

Бугунги глобаллашаётган дунёда зўравон ва тажовузкор кучлар қураш усуллари ўзгартиришган. Улар турли ярамас йўллар билан, айниқса, ёшларни адаштиришга ҳаракат қилишади.

Тарихи, миллий қадриятларидан кўп ҳам хабари бўлмаган ёшлар бундай ёвуз кучлар таъсирига тушиб қолиши мумкин.

Давоми 5-бетда »»»

ТЕЖАМЛИ ҚАШШОҚЛИК КЎРМАС

Қадимда донишманддан бир одам: “Бошим етишмовчиликдан чиқмай қолди. Маслаҳат беринг, кимдан қарз олай? деб сўрабди. Шунда донишманд, “Ўзингдан қарз ол”, деб жавоб берибди. Ҳалиги одам ҳайрон бўлибди. “Ўзимдан қандай қилиб қарз оламан?” “Исрофга чек қўй, пулингни тежа, шунда аҳволинг ўнгланади.”

Оила кичик ватан. Бу ватаннинг раҳбари эрдир. Аллоҳ таоло марҳамат қилади:

“Эркаклар хотинлар устидан (оила бошлиғи сифатида доимий) қоим турувчилардир. Сабаб – Аллоҳ уларнинг айримлари (эркаклар)ни айримлари (аёллар)дан баъзи хусусиятларда ортиқ қилгани ва (эркаклар ўз оиласига) ўз мол-мулкларидан сарф қилиб туришларидир...” (Нисо, 34).

Демак, оилани боқиш учун эр масъул. Эрининг топиб келтирганини ўрнига ишлатиш аёлнинг бурчи. Эралари уддабурон, аёллари тадбирли уйда барака бўлади. Халқда эр шох бўлса, хотин вазир, деб бекорга айтилмаган. Пайғамбаримиз (алайҳиссалом) ким ҳаётда тежамли бўлса, қашшоқлик кўрмайди, дея таъкидлаганлар (*Имом Термизий*). Мол-мулкни ҳисоб-китоб билан ишлатиш фойданинг ярми. Кўпинча оиладаги етишмовчиликнинг асосий сабабчиси ҳам исрофдир.

Баъзи оилалар йиллар давомида минг машаққат билан тўплаган маблағини ном чиқариш, обрў орттириш учун бир кунда сарфлаб юборади. Аслида бу пуллар оила фаровонлиги, фарзандлар таълим-тарбияси учун ишлатилса яхши эмасми?

Дабдабали маросимлар ҳар қанча чиройли кўринмасин, исроф саналади. Унинг орқасида ҳеч қандай яхшилик йўқ. Аллоҳ таоло бундай марҳамат қилади: **“Улар (Раҳмоннинг суюкли бандалари) нафақа қилганларида исроф ҳам, хасислик ҳам қилмаслар, (тутган йўллари) бунинг ўртасида – мўътадилдир” (Фурқон, 67).**

Халқимизда “Тежамсанг тоғ турмас”, деган мақол бор. Бизга берилган неъматлар қадрига етиб, шукрини қилсак, тежаб-тергаб ўрнига ишлатсак, Аллоҳ таоло уларини янада зиёда қилади.

Муҳаммад СИДДИҚ

«HIDOYAT»

Ойлик диний-маърифий,
илмий-адабий нашр

Муассис

Ўзбекистон мусулмонлари идораси

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФХОН

Таҳрир хайъати

Усмонхон АЛИМОВ
Абдулазиз МАНСУР
Абдураззок ЮНУС
Ортиқбек ЮСУПОВ
Анвар ТУРСУН
Аҳад ҲАСАНОВ
Зоҳиджон ИСЛОМОВ
Абдулҳамид ТУРСУН
Ҳайдархон ЙЎЛДОШХЎЖАЕВ
Баҳодир КАРИМОВ
Эркин МАЛИК
Муҳаммад Шариф ЖУМАН
Исомиддин ОЛИМОВ
Абдул Жалил ХЎЖАМ
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Муҳтарама УЛУҒОВА
(Масъул котиб)
Аҳмад МУҲАММАД

Мукова

«Voris Design» маркази билан
хамкорликда тайёрланди.

Бадий муҳаррир

Хайруллоҳ ҚУДРАТУЛЛОХ ўғли

Саҳифаловчи

Баҳром ИКРОМОВ

Маттни

Раҳима КАРИМЖОН кизи

терди.

Манзилимиз

100002 Тошкент шаҳри
Зарқайнар 18-берк кўча 47а-уй;
Тел: 240-08-23, 227-34-30.
Интернет сайтимиз: www.hidoyat.uz
Интернет почтаимиз: hidoyat_jurnali@mail.ru
Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва
ахборот агентлигида рўйхатга олинган.
Гувоҳнома рақами 0177.

Босишга 2012 йил 26 январда рухсат берилди.
Босмаҳонага 2012 йил 30 январда топширилди.
Қоғоз бичими 60x841/8. Адади 48.000 нусха.
2155-сон буюртма. «Sharq» нашриёт-матбаа
акциядорлик компаниясида босилди. Тош-
кент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41.

Қўлёзмалар қайтарилмайди.

Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан
фарқ қилиши мумкин. Келтирилган иктибос ва
рақамлар учун муаллиф масъул. Хат юборилгани-
да исмлар тўлиқ, манзил аниқ ёзилсин. Мақолалар
кўчириб босилса ёки иктибос олинса, «Хидоят»дан
олингани кўрсатилиши шарт.

МУНДАРИЖА

Мустаҳкам оила йили	
Раҳматуллоҳ ҲАБИБУЛЛОҲ ўғли	
Маънавият – миллат юраги	1
Таянч нуқта	
Тежамли қашшоқлик кўрмас	2
Ибрат	
Сайфиддин ЖАЛИЛОВ	
Ҳар нарсанинг ўртачаси яхши	6
Бугуннинг гапи	
Акмалхон ШОКИРОВ	
Ишончли манба	7
Тилак	
Зебунисо ҲУСАЙИН	
Яхшилик истаб...	10
Идора ҳаёти	
Комилжон БУРХОНОВ	
Ҳамжихатлик мустаҳкамланади	11
Обиддин ЭЛТОЕВ	
Ҳитойлк меҳмонлар	11
Мутолаа	
Дилфуза АБДУЛЛАЕВА,	
Азалшоҳ ҲАМРОЕВ	
Фитратнинг тарихий асари	12
Мактубларда манзаралар	
Турсунали ЮСУПОВ	
Яхши дуолар ижобати	13
Мовароуннаҳр уламолари	
Муҳаммадали ЗОҲИДОВ	
Абул Муин Насафий	14
Халқона ўғитлар	
ҲАБИБАҲОН ҳожи она	
Момоларимиз айтади	15
Масала	
Сўраган эдингиз	16
Болалар саҳифаси	
Исмоил ЗОИРОВ	
Дўланага хат ёздим	17
Тадқиқот	
Абдул Азим ЗИЁУДДИН	
Исро ва меърож ҳодисаси	
қачон юз берган?	18
Яхшиликка чақириш	
Нафс камолоти	21
Шеърят	
Тўра СУЛАЙМОН	
Аро йўлда қолгулик қилма	24
Саломат НАЗАРОВА	
Мен Аллоҳдан сўрайвераман	25
Мунаввар олам	
Тажвид рисоласи	27
Минтақа	
Акмалхон АҲМЕДОВ	
Францияда Ислом: кеча ва бугун	28
Ибрат	
Исломда йўқ	29
Сабоқ	
Бамбук дарахти	31
Санъат	
Ҳайруллоҳ ҚУДРАТУЛЛОҲ ўғли	
«Бизга ҳам ўргатинлар...»	
деб қолишди	32

Тафсири

ХОЛИС
ЯХШИЛИК МУКОФОТИ

4

Бу масалада аҳли суннат ва жамоат ақидаси бундай: Бандаларнинг тоат-ибодат қилишлари уларга вожибдир (бурчларидир). Бурчни адо қилиш билан ажр-савоб вожиб бўлмайди. Тоат қилган бандда Аллоҳ таоло ваъда қилгани учун ажр-савобга сазовор бўлади.

Ҳадис шарҳи

ҒАЗАБЛАНМАНГ

Ғазабга сабаб бўлувчи омиллар жуда кўп ва хилма-хил. Улардан кибр, ўзгаларни масхара қилиш, ҳазил-мазах, талашиб-тортишиш, бировларнинг ишига аралаштириш, мол-мулк ва мансабу обрў ортидан қувиш кабиларни санаб ўтиш мумкин. Муслмон киши бундай бемаза одатлардан узоқ бўлгани яхши.

8

Хабарлар

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Чилим чекиш манъ этилиши мумкин

22

“Ҳеч биримизга сир эмас, чилим аралашмаларида гиёҳванд моддалар бор. Ҳукумат гиёҳвандликнинг ҳар қандай кўриниши билан тинимсиз курашади. Қатъий чеклов одамларни ёмон одатларга ўрганишдан сақлайди. Жамоатчилик ичиш, чекиш каби иллатларга ҳамиша қарши бўлган, бу исломий қарашларга ҳам мос.

Бугуннинг гапи

Иззатуллоҳ ТУРҒУНОВ

САБРДА АЖР БОР

“Қайси эр ўз аёлининг ёмон феълига чидаб, сабр-қаноат билан яшаса, унга Айюб пайғамбарга (алайҳиссалом) берилган ажру савоб миқдорида мукофот берилади. Қайси бир хотин ўз эрининг ёмон хулқига чидаб, сабр-бардош билан яшаса, Фиръавннинг хотини Осиё онамизга берилган миқдорда ажр берилади”.

30

ХОЛИС ЯХШИЛИК МУКОФОТИ

“Молларини Аллоҳ йўлида сарфлаб, кейинчалик берган нарсалари кетидан миннат ва озор етказмайдиган кишилар учун Парвардигордан мукофот бордир. Уларга хавф ҳам бўлмас ва улар ташвиш ҳам чекмаслар” (Бақара, 262).

Бу оят Усмон ибн Аффон ва Абдурахмон ибн Авф (розийаллоҳу анхумо) ҳақларида тушган.

Фахриддин Розийнинг “Мафотихул ғайб” номли тафсирида бундай дейилган: Ҳазрат Усмон (розийаллоҳу анху) Табук ғазоти иштирокчиларини мингта жабдуқланган туя ва минг динор пул билан таъминлаганларида Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) кўлларини кўтариб: “Ё Усмоннинг Парвардигори, мен Усмондан розиман, Сен ҳам рози бўлгин”, деб дуо қилдилар.

Куртубий тафсирида бу маънога кўшимча бор: Абу Саид Худрий (розийаллоҳу анху) айтади: “Мен Расулуллоҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) кўлларини кўтариб: “Ё Усмоннинг Парвардигори, мен Усмондан розиман, Сен ҳам рози бўлгин”, деб тонг отгунча дуо қилиб турганларини кўрдим. Кейин ушбу оят тушди”.

Абдурахмон ибн Авф ҳам саховатда тенгсиз саҳобийлардан эди. Бу зот Табук ғазоти учун тўрт минг динор (баъзи тафсир-

қилган бу хайрли амаллари эвазига Пайгамбаримизнинг (алайҳиссалом) “Берган молингга ҳам, олиб қолганингга ҳам Аллоҳ баракот берсин”, деган хайрли дуоларига сазовор бўлди.

Муътазилийлар бандаларнинг амалига ажр-савоб бериш Аллоҳ таолога вожиб, дейишади ва бу хато тушунчаларига биз тафсирини ўрганаётган оятни далил қилишади.

Бу масалада аҳли суннат ва жамоа акидаси бундай: Бандаларнинг тоат-ибодат қилишлари уларга вожибдир (бурчларидир). Бурчни адо қилиш билан ажр-савоб вожиб бўлмайди. Тоат қилган банда Аллоҳ таоло ваъда қилгани учун ажр-савобга сазовор бўлади.

“Молларини Аллоҳ йўлида сарфлаб, кейинчалик берган нарсалари кетидан миннат ва озор етказмайдиган кишилар...” ояти каримасидаги “миннат” сўзи тилимизда ҳам киши бировга қилган яхшилигини бирма-бир санаб, юзига солиши маъносида қўлланади. Баъзи олимлар: “Миннат киши бировга берганини унинг қулоғига етиб бориб, озор чекадиган даражада орқасидан гапиришидир”, дейишган. Миннат қилиш катта гуноҳлардандир. Бу ҳақда Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай деганлар: “Уч (тоифа) бор, қиёмат куни Аллоҳ таоло уларга (рахмат назари билан) қарамайди. Улар ота-онасига оқ бўлганлар, ўзини эркакларга ўхшатадиган аёллар ва даюслар. Яна уч тоифа одамлар жаннатга киришмайди. Улар ота-онасига оқ бўлганлар, давомли хамр (маст қиладиган ичимлик) ичувчилар ва берган (хайр-садақаси, кўрсатган яхшиликлар)ини миннат қилувчилар” (*Насоий ривояти*).

“Озор” эса, сўкиш ва шикоят қилишни билдириб, миннатдан кўра умумийроқ маънога эга. Зеро, миннат озорнинг бир қисмидир. Шундай бўлса-да, миннат қилиш кўп учрагани учун у ҳақда оят ва ҳадислар келган.

Ибн Зайд айтадилар: “Аллоҳ розилиги учун яхшилик, эҳсон қилганинг кишига

ларда дирҳам) берди ва бу бор бойлигининг ярми эканини, қолган ярмини оиласи учун олиб кўйганини ҳам маълум қилди.

саломинг оғир келаётган каби туюлса, унга салом берма!”

“...Уларга хавф ҳам бўлмас ва улар ташвиш ҳам чекмаслар” ояти каримасини уламолар икки хил тафсир қилишган:

Биринчиси: Уларнинг Аллоҳ таоло йўлида сарфлаган ҳеч бир моли бекор кетмайди. Унинг мукофоти қиёматда тўла-тўқис қилиб берилади. Улар ажрлари берилмай қолишидан хавф-сирамайдилар, бу сабабли қайғурмайдилар ҳам. Аллоҳ таоло бундай марҳамат қилган: **“Ким мўмин бўлган ҳолда эзгу ишларни қилса, бас, у зулмдан (қилмаган гуноҳларга жавоб беришдан), камайишдан (савоби тўла берилмай қолишидан) ҳам хавфсирамас”** (Тоҳо, 112).

Иккинчиси: Оятдан мурод “улар қиёмат кунидаги азоблардан асло кўрқмайдилар” дир. Аллоҳ таоло бундай марҳамат қилган: **«Уларни Буюк даҳшат (қиёмат) ғамгин қилмас. Уларни фаришталар: “Мана шу сизларга ваъда қилинган кундир”, деб кутиб олурлар»** (Анбиё, 103).

Олимларимиз (раҳматуллоҳи алайҳим) айтадилар: “Ким Аллоҳ таоло йўлида инфоқ қилса ва ортидан миннату озор етказмаса, Аллоҳ таоло унинг мукофотини беради. У мукофот жаннатдир. Ўлганидан кейинги ҳолатда бўладиган нарсаларидан кўрқувдан, ортида қолдирадиган нарсаларга ҳасратдан халос қилади. Зеро, у банда охира-тидан хурсанд бўлади; **“...Уларга Парвардигордан мукофот бордин. Уларга хавф ҳам бўлмас ва улар ташвиш ҳам чекмаслар”**.”

Табарий, Куртубий ва Фахриддин Розий тафсири асосида

Нўъмон АБДУЛМАЖИД
майёрлади.

МАЪНАВИЯТ – МИЛЛАТ ЮРАГИ

Давоми. Бошланиши 1-бетда»»»

Шундай экан, доим ҳушёр бўлишимиз зарур... Айниқса, болаларимиз тарбияси масаласида.

Муҳтарам Юртбошимиз Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 19 йиллигига бағишланган тантанали йиғилишда шундай дедилар:

“Биз маънавий ҳаётимизни юксалтиришда, жамиятимизда эзгу инсоний фазилатларни кенг қарор топтиришда, бузғунчи ғояларга қарши туришда, азалий кадриятларимизни асраб-авайлашда... оилани мустаҳкам таянч деб биламиз...”

...Ҳам жисмонан, ҳам маънан етук, ўз мустақил фикрига эга, окни қорадан ажрата оладиган, тараққий топган давлатлардаги тенгдошлари билан беллашишга қодир бўлган баркамол авлодни тарбиялаш, уларнинг соғлигини асраш, ҳаётга йўллашда оиланинг ўрнини ҳеч нарса билан баҳолаб бўлмаслигини юксак кадрлаймиз”.

Бу сўзлар, айниқса, биз имом-хатибларга катта масъулият юклайди. Эзгу мақсадларни ниқоб қилиб, жамиятимизга маънавий таҳдид солаётган, “оммавий маданият” шиори остида ахлоқсизликни тарғиб қилишга уринаётган, оилани, оилавий кадриятларни обрўсизлантириш илинжида юрган кучлардан халқни доим огоҳ этиб бориш бизнинг асосий бурчимиздир. Ахборот хуружларининг асл моҳиятини очиб бериш, бундай ҳаракатлар ортида турган кучларнинг ғаразли мақсадларини асосли далиллар билан вақтида фош қилиб бориш бизнинг вазифамиз.

Афсус, огоҳлик борасида куйиниб айтилаётган гапларга баъзилар енгил қарашади. Бундай лоқайдлик, менинг назаримда, охир-оқибатда хиёнатга етаклайди одамни. Ахир, бу каби кўзга кўринмас таҳдидлар ортида катта хавф борлигини сезмаслик мумкинми? Бу хавф пировардида миллат ва Ватан мустақиллигига раҳна солишгача боради. Менимча, оилага ва унинг мустаҳкамлигига эътибор янада кучайтирилаётгани сабабларидан бири ҳам шу.

Раҳматуллоҳ ҲАБИБУЛЛОҲ ўғли,

Тошкент шаҳри “Хўжа Аламбардор” жоме масжиди имом-хатиби, “Йил имоми – 2011” кўрик-танлови гoliби

ҲАР НАРСАНИНГ ЎРТАЧАСИ ЯХШИ

Аллоҳга шукр, юртимизда тўйлар кўп. Кимдир ўғил уйлантиради, кимдир қиз узатади, кимдир фарзандининг қўлини ҳалоллайди. Халқимиз саховатли, топган-тутганини эл олдига тўксам дейди. Шундан завқланади. Тўй қилиб, халққа ош беришни орзу қилмаган ўзбек йўқ. Тўйларимиз кимлигимизни кўрсатувчи ўзига хос бир кўрик. Аммо тўй-тантаналар кейинги пайтларда кимўзар мусобақасига айланиб бораётгани ачинарли ҳол. “Мен сендан камми?” қабилидаги ишлар содир этилиши барчамизни ўйлантириб қўймоқда. Аслида, неча йиллаб меҳнат-

машаққат билан топган маблағимизни бир-икки кунлик тўй-ҳашам ва шу каби издиҳомларга сарфлаб, елга совуриш чин мўминнинг иши эмас.

Ҳазрати Алининг (розийаллоҳу анҳу) уйланиш тўйи ҳақидаги тарихий маълумот бизнинг кунлар учун ҳам жуда ибратлидир.

Жаноб Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) севиқли қизлари Фотимани Али (Аллоҳ иккаларидан ҳам рози бўлсин) билан унаштирганларида ҳазрат Алининг бисотида бир от билан бир совутдан бошқа ҳеч нарса йўқ

эди. Маҳр учун уларни сотишга қарор қилди. Аммо Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) отни эмас, совутни сотишга розилик бердилар. Уни Усмон ибн Аффон (розийаллоҳу анҳу) тўрт юз саксон дирҳамга сотиб олди. Ҳазрат Али пулни олиб хурсанд бўлиб кетаётган эди, Усмон (розийаллоҳу анҳу) тўхтатиб:

– Йигит кишисан, сенга совут ҳам, от ҳам керак. Совут мenden совға бўлсин, қайтиб ол, – деди.

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бу хабарни эшитиб, ғоят мамнун бўлдилар ва Усмон (розийаллоҳу анҳу) ҳаққига дуо қилдилар. Тўй куни яқин. Меҳмонларга овқат ҳам тайёрлаш керак-ку! Аммо бир неча дирҳамдан бошқа пули йўқ. Бу гал Али (розийаллоҳу анҳу) совутни гаровга қўйиб, бир яхудийдан арпа олди. Ансорлардан бир киши қўй келтирган экан, уни сўйиб овқат тайёрлашди. Жаноб Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) эса, хурмо билан зайтун ёғи юбордилар. Яхшигина дастурхон тузалди.

Фотиманинг (розийаллоҳу анҳу) сеплари ҳам кўп эмасди: иккита қўйлак, битта келича, қўй терисидан бир пўстак, битта ёстиқ, мешкоб,

чўмич, элак, ётишга ва кундузи ўтиришга тахта супа...

Расулulloх (соллаллоху алайҳи ва саллам) Фотимани барча аёлларга ўрнак бўладиган даражада гўзал хулқли қилиб тарбиялаган эдилар.

Аёллар ҳазрат Фотимани Алининг (розийаллоху анху) уйига келинтушди қилиб олиб боришди. Ҳалиги сеплар билан уйини тузашди. Орадан бир неча кун ўтиб, Ҳориса ибн Нўмон келинкуёвга бир уй ҳадя этди.

Бу воқеаларни китоблардан ўқирканмиз, “шароит қийин бўлган экан-да” деган ўй хаёлдан ўтиши мумкин. Асло бундай эмас. Чунки вақти келиб, молу мулк, давлатга эга бўлишганида ҳам саҳобалар ортиқча зеб-зийнат, ҳашамга берилишмагани, исрофдан сақланишгани ҳақидаги ривоятлар манбаларда истаганча топилади.

Аслида, дастурхон ёзилган барча йиғин тинчлик, хотиржамлик шарофатидан. Турмушимиз фаровон бўлгани сари тўй-тантана ҳам кўпайиб борапти. Лекин бу дегани асло, хоҳлаганингни қилавер, дегани эмас. Тўйга созурилаётган ортиқча чиқим янги ёш оиланинг бошқа эҳтиёжларига ишлатилса, фаразандлар камоли йўлида сарф этилса, қандай яхши. Зеро, Пайғамбаримиз (соллаллоху алайҳи ва саллам) ҳар бир ишда ўртача бўлишни васият қилганлар.

Сайфиддин ЖАЛИЛОВ,
профессор

ИШОНЧЛИ МАНБА

Йигирма иккинчи январ кунни Ўзбекистон мусулмонлари идорасида Юртбошимизнинг “Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида” китобини ўрганишга бағишланган йиғилиш бўлиб ўтди.

Уни Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий Усмонхон Алимов очди. Муфтий ҳазратлари китоб мустақиллик арафаси, истиқлолнинг илк йили тарихини ёритишда ишончли манба эканини таъкидлаб, жумладан, бундай деди:

– “Ўзбекистон” нашриёти чоп этган ушбу асарда собиқ совет давлати ҳали хукмронлик кучини йўқотмаган, таҳликали даврда фаолиятини бошлаган Президентимизнинг мустақилликка эришиш масаласини кун тартибига қатъий қўйгани тарихий ҳужжатлар орқали кўрсатилган.

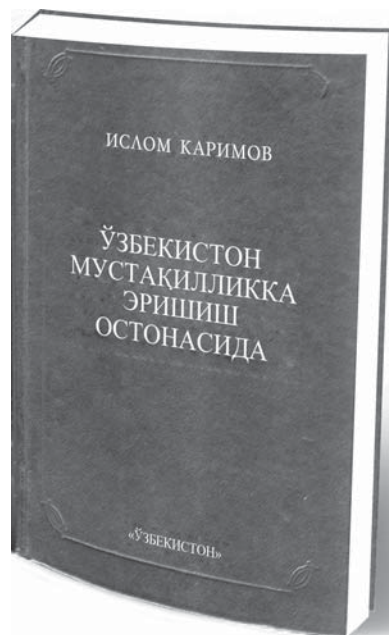
Тошкент Исломи институтининг ректори Ҳайдархон Йўлдошхўжаев китобда 1989 йил 24 июндан 1992 йил 4 январгача бўлган давр ҳужжатлари, улар замирида эса, Юртбошимизнинг миллий истиқлолга доир фикр ва қарашлари ётганига эътиборни қаратди.

Таълим ва кадрлар тайёрлаш бўлими мудири Жалолиддин Нуриддинов ушбу асарда ғоят қалтис ва ҳатарли шароитда инқироздан чиқиш, Ўзбекистоннинг тақдири ва келажагини ҳал этадиган энг муҳим масалалар бўйича Президентимизнинг донишмандлиги билан баён этилган ёндашувлар ва таклифлар ифода этилганини таъкидлади.

Имом Бухорий халқаро ҳадис маркази директори профессор Убайдулла Уватов дин ҳақида гапириш, улуғ алломалар номини тилга олиш жиноятдек ҳисобланган ўша даврда амалга оширилган жуда ибратли ишлар тўғрисида гапирди.

Акмалхон ШОКИРОВ,

Тошкент Исломи институтининг ўқув ишлари бўйича проректори

Абу Хурайрадан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилинади: “Бир киши Набийга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Менга насиҳат қилинг”, деди. Пайғамбар (алайҳиссалом): “Ғазабланма!” дедилар. У (илтимосини) бир неча бор такрорлади. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) (ҳар сафар): “Ғазабланма!” деб жавоб бердилар” (Имом Бухорий ривояти).

ҒАЗАБЛАНМАНГ

Абу Дардо (розийаллоҳу анҳу) Расулуллоҳдан (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ёдлаш ва англаш осон, аниқ ва лўнда бир насиҳат сўради. Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) унинг сўровига қисқача: “Ғазабланма!” дея жавоб бердилар. Агар киши бу насиҳатни тўла идрок этиб, амал қилса, шунинг ўзи етарли эканини таъкидлаш учун Пайғамбар (алайҳиссалом) уни такрор-такрор айтдилар. Зеро, бу хислат ҳар бир яхшиликка калит ва барча ёмонликларга тўсиқ бўла олади.

Ғазабга минган пайтда одам ножўя ишларга қўл уриб қўйиши мумкин. Шу боис ғазаб аланга олишига йўл қўйиб бўлмайди. Ғазабни ютиш комил имонли кишилар сифати эканини унутмаслик ва уларга гўзал мукофотлар борлигини ёдда тутиш лозим.

“Раббингиздан (бўлувчи) мағфиратга ва кенглиги осмонлару Ерга тенг, тақводорлар учун тайёрлаб қўйилган жаннат сари (солиҳ амаллар қилиш билан) шошилингиз! Улар (мазкур тақводорлар) фаровонлик ва танглик кунларида ҳам хайр-садақа қиладиган, ғазабларини ютадиган, одамларни (хато ва камчиликларини) афв этадиганлардир. Аллоҳ эзгулик қилувчиларни севар” (Оли Имрон, 133–134).

Ғазабга берилиш, бирпасда ловуллаб кетиш кишининг заифлигини билдиради. Бундай кишилар жисмонан соғлом ва бақувват бўлсалар-да, руҳан заифдилар. Абу Хурайра (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилади: Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) дедилар: “Кучли деб ҳаммани енгадиган кишига айтилмайди. Ғазабланган пайтда ўзини қўлга ололган

одам кучлидир!” (Имом Бухорий, Имом Муслим ривояти).

Инсон ғазаб устида қилиб қўйган ишларига ҳам жавоб беради. Мисол учун киши дарғазаб ҳолатида бировнинг қийматли нарчасига зиён етказиб қўйса, тўлайди. Ғазабланган пайтида бир жонни қасддан ўлдирса, қасосга ҳукм қилинади, оғзидан куфр сўзлар чиқиб кетса, муртад бўлади. Ичган қасами ҳам, айтган талоғи ҳам ўтади. Яъни, ғазаблангани эътиборга олинмайди. Бундай пайтда у дарҳол тавба-тазарру қилмоғи шарт.

Ғазабга сабаб бўлувчи омиллар жуда кўп ва хилма-хил. Улардан кибр, ўзгаларни масҳара қилиш, ҳазил-мазах, талашиб-тортишиш, бировларнинг ишига аралаштириш, мол-мулк ва мансабу обрў ортидан қувиш кабиларни санаб ўтиш мумкин. Мусулмон киши бундай бемаза одатлардан узоқ бўлгани яхши.

Ғазабни босишда сабр, мулойимлик ва оғир-босиқлик каби яхши хулқлар қўл келади.

Зайд ибн Саъна мусулмон бўлишидан олдин Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳузурларига келиб, қўполлик билан қарзини сўрайди. Ҳолбуки, қарз муддати ҳали битмаган эди. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Зайдга табассум қилиб, бағрикенглик билан муомала қиладилар. Умар (розийаллоҳу анҳу) уни жеркиб ташлайди. Шунда Пайғамбар (алайҳиссалом) Умарга (розийаллоҳу анҳу) ҳам, Зайдга ҳам таълим-тарбия бўлсин учун: “Эй Умар! Мен ҳам, у ҳам бошқа нарсага муҳтожроқмиз. Сен мени қарзни чиройли адо этишга, уни эса қарзини ях-

шилиқ билан сўрашга чақиргин”, дедилар (Ибн Ҳиббон, Ҳоким, Табароний ривояти).

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) дедилар: “Аллоҳ учун ғазабини ютган банданинг қалби имон билан тўлдирилади” (Имом Аҳмад ривояти).

Ғазабни келган киши **“Аъзу биллаҳи минашшайтонир рожим”** деб Аллоҳ таолодан паноҳ сўрасин. **“Агар сизни шайтоннинг ёмонлиги тутса, Аллоҳдан паноҳ сўранг! Албатта У Эшитувчи, Билувчидир”** (Аъроф сураси 199-оят).

Ғазабни келган киши дарҳол ҳолатини ўзгартириши зарур. Пайғамбаримиз Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) дедилар: “Қай бирингизнинг ғазабни келса, тик турган бўлса, ўтириб олсин. Шунда ҳам ғазабни босилмаса, ётиб олсин!” (Имом Аҳмад ва Абу Довуд ривояти). Тик турган киши ғазабланганида кескин ҳаракат қилиб қўйиши мумкин. Ўтирган ёки ётган киши эса бирон ноҳўя ишдан тийилади. Яъни, унинг ҳолати бунга йўл қўймайди.

Ғазаб келганида гапирмаслик керак. Чунки гоҳида кишининг оғзидан чиқаётган гаплар унинг ғазабини баттар алангалатиб юборади, сўнг қаттиқ афсус-надомат келтиради. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Қайси бирингиз ғазабланса, гапирмасин!” деб уч бора такрорладилар (Имом Аҳмад, Имом Термизий, Абу Довуд ривояти).

Ғазабни сўндирадиган воситалардан яна бири таҳоратдир. Ғазаб ҳароратни кўтаради. Сув эса кишини совутиб, асл ҳолига қайтаради. Аллоҳнинг севиқлиси (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) хутба қилаётиб, бундай дедилар: “Билинглар, ғазаб одам боласи юрагида ёниб турган чўғдир!” (Имом Аҳмад, Имом Термизий ривояти). Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) дедилар: “Ғазаб шайтондандир. Шайтон оловдан яралган. Агар ғазабингиз келса, таҳорат қилинг!” (Имом Аҳмад, Имом Абу Довуд ривояти).

Унутмаслик керак: яхши хислат саналган ғазаб ҳам бор. Аллоҳ таолонинг динини, амр ва қайтариқларини, мусулмоннинг соф эътиқодини, Ватанини, мусулмонларининг обрўсини ҳимоя этиб ғазабланиш яхши хислатдир.

Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) барча ишларда биз умматларга ўрнак ва намунадирлар. У зот (алайҳиссалом) ҳеч қачон ўз нафслари учун ғазабланмаганлар, бироқ Аллоҳ таоло белгилаган ҳудуд поймол этилса ёки бирор инсоннинг ҳақиқага тажовуз қилинса, у зотнинг ғазабларига ҳеч нарса дош беролмасди.

Имом Нававийнинг “Арбаин” асари шарҳлари асосида
Фарход Жўраев
тайёрлади.

Х

ар янги йил ўзгача бир руҳият билан бошланади. Фикру зикримизни янги орзулар, мақсадлар ва режалар қамрайди. Чунки бошланган йилдан ўтганларидан кўпроқ самара умид қилинади.

Худди шунингдек, се-
вимли журналимизнинг ҳар
бир сони ҳам янги ҳаяжон
билан дунёга келади, ян-
ги ҳаяжон билан кутилади.
Бу ишда динимиз асосла-
рига таяниб, тилимиз жо-

лик билан яхшилик истаб,
кўнглингизга ташриф бую-
ришни мақсад қилганмиз.
Амалларимиз натижаси
динимиз мустаҳкамлиги
бўлсин. Зеро, Расулulloҳ
(соллаллоҳу алайҳи ва сал-

ган “Ҳидоят” журнали по-
киза руҳияти билан Аллоҳ
таоло амрларига, суюкли
Пайғамбаримиз Муҳаммад
(соллаллоҳу алайҳи ва сал-
лам) суннатларига чорлай-
ди, ибрат олишга ундайди,
саволларингизга жавоб бе-
ради, излаганингизга етиш-
тиради, деб ўйлаймиз.

Бу йил анъанавий рукнла-
римиз қаторига “Мустаҳкам
оила йили” рукни ҳам қў-
шилди. Унда берилажак
мақолалар, суҳбатлар, лав-
ҳалар, ҳикматли сўз ва ибор-
ралар номдаги маъно ва
моҳиятга уйғун ҳолда, сами-
мий ниятларимизни рўёбга
чиқишига ёрдам беради.

Умид қиламиз, бугуни-
миз истиқболимиз учун ян-
ги, тоза уфқлар очади. Чун-
ки сизнинг ҳам, бизнинг ҳам
ниятимиз самимий, амалла-
римиз холис! Имонимизни
тоза асраш, ибодатни юк-
сак шуур ва идрок қилиш
учун юракларимизда маъ-
навий жўшқинлик бор. Би-
лиш, ақлли бўлиш ва бил-
ганларига амал қилиб яшаш
мусулмон фазилати. Турли
рукнларда турли мавзулар
остидаги тавсиялар, йўл-
йўриқлар сизу бизни ях-
шиликка чорлаб, ёмонлик-
дан қайтаради – фазилатли
бўлишимизга ёрдам бера-
ди, иншааллоҳ.

Зебунисо ХУСАЙН

зибасини сақлашга урин-
ган ҳолда кўнгилларга йўл
топишга ҳаракат қиламиз.
Берилажак тавсияларни
ақл ва мантиқ ўлчовлари
орасига қўйиб ифодалаш-
га интиламиз. Таъсирлан-
ганларимиз билан Сизга
ҳам таъсир кўрсатишни
истаймиз. Хуллас, яхши-

лам): “Бу дин мустаҳкам
диндир. Унда ўрта ҳол ва
юмшоқлик билан бораве-
ринглар”, деб марҳамат
қилганлар (*Имом Аҳмад ри-
воят*). Зотан, сизу бизнинг
ҳам йўриғимиз шундай.

Ислом дини мадания-
ти, маърифати билан хона-
донингизга кириб бораёт-

Ҳамжиҳатлик мустаҳкамланади

Шу йил январ ойининг 23 кунини Ватиканнинг Россия ва Ўзбекистондаги элчиси Иван Юркович, рим-католик черковининг Ўзбекистондаги роҳибни Е.Мацелуевич ва элчининг биринчи котиби Висвалдос Кулбакос “Ҳазрати Имом” мажмуасига келишди. Меҳмонлар Ўзбекистон мусулмонлари идорасида Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Дин ишлари бўйича қўмита ҳамда Ўзбекистон мусулмонлари идораси раҳбарлари билан учрашди.

Иван Юркович Ўзбекистонда миллатлараро тотувлик ва диний бағрикенглик борасида амалга оширилган ишлар, динлар, конфессияларга қаратилган эътиборни юқори баҳолади. “Бугун, – деди элчи жаноблари, – дунёнинг кўп ўлкаларида турли нотинчликлар, иқтисодий инқироз, фуқаролик урушлари бўлиб турган бир маҳалда, биз диний ташкилотлар билан мустаҳкам, ўзаро ҳамжиҳатликдаги алоқаларни йўлга қўйишимиз керак”.

Меҳмонлар “Ҳазрати имом” жоме масжидини, идора кутубхонаси (“Мўйи муборак” мадрасаси)да сақланаётган ҳазрат Усмон Мусҳафини, Бароқхон мадрасасида миллий хунармандчилигимизнинг ноёб дурдоналарини томоша қилишди. Шунингдек, улар

Тошкент Ислоҳ институтини таълим жараёни, талабалар ҳаёти, уларга яратилган шароитлар билан таъинишди.

Ҳамкорлар билан учрашув

25 январ кунини Ўзбекистон мусулмонлари идорасида Саудия Арабистонини Подшоҳлигининг “Ал-Ҳидоя” ширкати билан ҳаж ва умра мавсумига доир шартномалар тузиш юзасидан музокара ўтказилди.

Учрашувда Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий Усмонхон Алимов, Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Дин

ишлари бўйича Қўмита раиси вазифасини бажарувчи, республика ҳаж ва умра жамоатчилиги кенгаши раиси Ортиқбек Юсупов, “Ал-Ҳидоя” ширкати бош директори Солиҳ ибн Салим Баҳвайнӣ ҳамда унинг иш бошқарувчиси Усома Муҳаммад Амин Тошкандӣ ва уларга ҳамроҳ бўлиб келган Хусайн Қорижон ва бошқа масъул ходимлар иштирок этишди.

Комилжон БУРҲОНОВ

Хитойлик меҳмонлар

Шу йил 6 январ кунини Хитой Халқ Республикаси Бутунхитой халқ вакиллари кенгаши доимий қўмитаси Раиси ўринбосари Чэнь Чжили хоним “Ҳазрати Имом” мажмуасига келди.

Меҳмонга мажмуада олиб борилган улкан қурилиш ва ободонлаштириш ишлари ҳамда тарихий ёдгорликлар ҳақида қисқача маълумот берилди. Чжили хоним Ўзбекистон мусулмонлари идораси кутубхона-музейида сақланаётган нодир қўлёзма китоблар ҳамда Қуръони каримнинг турли таржима нусхаларини кўздан кечирди. Айниқса, уни VII асрда кийик терисига кўчирилган ҳазрат Усмон Мусҳафи қизиқтирди. Шундан сўнг Чэнь Чжили хоним мажмуага келганидан ниҳоятда мамнунлигини изҳор этиб, Ўзбекистон ҳукумати халқимиз тарихига ва меъморий ёдгорликларни авайлаб асрашга катта эътибор қаратаётганининг гувоҳи бўлганини таъкидлади.

Обиддин ЭЛТОЕВ,
Ўзбекистон
мусулмонлари идораси
кутубхонаси мудири

Абдурауф Абдурахим ўгли Фитрат миллатимизнинг чинакам фарзанди, нурли ва буюк қалб эгаси эди. У зот бутун умрини халқ маънавиятини юксалтиришга бағишлади, миллий гурур, ор-номус, миллий бирлик учун курашди.

ФИТРАТНИНГ ТАРИХИЙ АСАРИ

XIX аср охири XX аср бошларида мутаассиблик ботқоғига ботган амирлик тузуми, жаҳон тамаддунидан узилиб, ҳукмдорлар зулмидан эзилиб келаётган оддий, оми халқ осмонини зулмат қоплаган бир шароитда Фитратнинг миллат такдиридан ташвишланаётган уйғоқ ўйлари, инсоният дарди билан ёнган исёнкор юраги халқ учун йўл кўрсатувчи маёқ бўлди.

Олим халқни уйғотишга, махдудлик, билимсизлик қобиғидан озод этишга умри давомида ҳаракат қилди. Унинг бу йўлдаги уринишлари “Мухтасар Ислом тарихи”¹ асарида ҳам кўзга ташланади.

Асар 1914 йили – жадид мактаблари ташкил этилаётган даврда ёзилган.

¹ Абдурауф Фитрат. “Мухтасар Ислом тарихи”. Тошкент, “Янги аср авлоди”, 2004 й. Ҳамидулла Болтабоев таржимаси.

Фитрат ана шундай янги усулдаги илм масканларида туркий ва форсий адабиёт тарихи, исломшунослик ва шарқ тилларидан дарс берди. “Мухтасар Ислом тарихи” исломшунослик фанидан қўлланма-дарслик тарзида ёзилган.

Асарда Ислом тарихи ўша даврдаги ўзига хос ўқитиш услубида, қисқалик билан баён этилади, унда ёзувчининг ўқитувчилик маҳорати ҳам сезилиб туради. Олим китобнинг қириш қисмида тарихга “Миллатларнинг ўтмишини, тараққиётини ҳамда таназзулининг сабабларини ўргатувчи илмдир”, деб изоҳ беради. Бу билан тарихнинг миллат ҳаётидаги ўрни, тарихни ўрганишнинг нақадар қатъиятга эга эканини таъкидлайди.

Асар уч қисмдан иборат. Исломдан олдинги тарихий вазият, ундан кейинги воқеалар, Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) фаолиятлари, Ислом дини асослари, тарқалиши ва ривожланиши билан боғлиқ бир қанча тари-

хий воқеалар биринчи, яъни “Саодат” қисмида баён этилади.

Асарнинг иккинчи қисми Пайғамбаримиздан (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) сўнг мусулмонларга бош бўлган чориёрларга бағишланган.

Бу қисмда халифаларнинг фаолияти, бу даврдаги асосий тарихий воқеалар акс эттирилган. Жумладан, Абу Бакр Сиддиқ даврида Қуръони каримни жам қилиш ҳаракатининг бошлангани ва бу иш Зайд ибн Собитга топширилгани, яхши фазилатлари билан мусулмонлар орасида “мўминлар амири” номини олган Ҳазрат Умар, Қуръони каримни китоб шаклига келтирган халифа Усмон ва мусулмонлар тарихининг йил ҳисобини ҳижрий йилдан бошлаб ҳисоблаш маслаҳатини берган ҳазрат Али (розийаллоҳу анҳум) ҳақидаги воқеалар диққатга сазовордир.

Учинчи қисмда умавийлар ва аббосийлар сулоласи тарихи, ўша вақтдаги му-

сулмон дунёсининг сиёсий, ижтимоий аҳволи ҳақида фикр юритилади. Асарнинг айнан шу қисмида диққатга сазовор тарихий маълумотларни учратиш мумкин. Жумладан, умавийлар сулоласининг асосчиси Муовия Абу Суфён дастлаб почта хизматини таъсис этган экан. Ҳорун Рашид² замонда эса мусулмонлар зангдор соатни ихтиро қилиб, улардан бирини Фарангистон подшоҳига юборгани тўғрисидаги малумот бор: “Унгача фаранглар бундай зангдор соатни кўрмаган эдилар, шунинг учун ҳам улар бу соатлардан жодули деб кўрқдилар”.

Бу тарихий воқеалар бугунги кун ғарб социологларининг Шарқ тарихини жаҳон тарихидан ажратиб, Шарқнинг ривожланишига Ғарб тамаддуни туртки берган эди, деган асоссиз даъволарига Фитратдек алломанинг ўзига хос жавобидир.

Ушбу асар бугун ҳам ўз қимматини йўқотмаган. Дин ниқоби остида кўпорувчилик қиладиган ва бузғунчилик ғояларини тарқатадиган ғаламисларга қарши кураш долзарб муаммога айланган бир пайтда “Мухтасар Ислом тарихи” дин ҳақида соғлом тушунча берувчи маърифий ва тарихий-жуғрофий асар сифатида кадрлидир.

Дилфуза АБДУЛЛАЕВА,
Азалшоҳ ҲАМРОЕВ,
Бухоро Давлат
университети ўқитувчилари

² 786-809 йиллари ҳукмдорлик қилган.

ЯХШИ ДУОЛАР ИЖОБАТИ

Талабалик йиллари Тошкентдан Фарғонага поездда борардик. Ҳар хил одамларни кўрар, айримлари билан суҳбатлашар эдик. Бир сафар, ёши элликлардан ошган, бир-бирларига меҳрибонлик қилиб келаётган эр-хотин эътиборимни тортди. Ҳавасланиб, уларни суҳбатга тортдим.

– Тоға, холамини жуда ҳурмат қиларкансиз-а? – дедим.

Отахон жилмайиб қўйди. У ер-бу ерини тузатган бўлди-да, ўриндиққа яхшилаб ўрнашиб олгач:

– Болам, аслида холагиз мени кўпроқ ҳурмат қилади. Инжикликларимни кўтаради, кўнглимга қарайди, айтганимни қилади. Билсангиз, яхши хотин ҳам Худойимнинг улуғ неъматидир. Яхши дуола ижобати... – деди.

Ҳамон қизиқсиниб турганимни пайқаб, болаликда бошидан ўтган бир воқеани айта бошладим:

– Ўртоғим билан чўмилишга бормоқчи бўлдик. Дарвозадан уни чақира бошладим. Жавоб беравермагач, бақириб ичкари кирдим. Айвонда бобоси намоз ўқиётган экан. Кўрққанимдан тез эшикни ёпиб, қочдим. Бақириб, намозини буздим, энди борсам, дакки беради, деб уларга кўринмай юрдим. Бўлган воқеани дадамга айтсам: “Дарров бориб узр сўра, дуосини ол”, дедилар. Бориб, узр сўрадим. Мени уришмадилар, аксинча, ҳаққимга дуо қилдилар. Бобонинг меҳрли сўзлари, дуолари кўнглимни кўтариб юборди. Шу-шу ўртоғимникига борсам, олдин бобосининг ҳузурига кириб, ҳол-аҳволини сўраб, дуосини олиб, юмушлари бўлса қилиб, сўнг ўртоғим билан ўйнайдиган бўлдим... Болам, кексалар: “Олтин олма, дуо ол”, дейишгани бежиз эмас. Бобонинг дуолари ижобат бўлиб, солиҳа аёлга уйландим. Алҳамдулиллаҳ...

Манзилга етгунча отахонга ширинсўзлик билан муомала қилиб эҳтиётлаётган онахонга қараб, уларга янада ҳавасим келди...

Турсунали ЮСУПОВ,
Фарғона

АБУЛ МУИН НАСАФИЙ

Абу Мансур Мотуридий мактабининг атоқли намояндаларидан бири, улуғ олим Абул Муин Маймун ибн Муҳаммад ибн Мўътамад ибн Муҳаммад ибн Макхул ибн Фазл Насафий милодий 1027 йили Насафда туғилган. Абдулкарим Самъоний Абул Муин исмига “Ибсоний”ни ҳам қўшиб айтади ва Ибсон қишлоғи Қарши шаҳридан бир фарсах (тахминан 5–6 чакирим) узокликда жойлашганини таъкидлайди. Абул Муин Насафий шу қишлоқда туғилган. Унинг катта бобоси Макхул Насафий (вафоти 930 й.) Имом Мотуридийнинг шогирдларидан эди. Бобоси Мўътамид ибн Макхул Насафий эса ҳанафий олимлар орасида машҳур эди. Абул Муин бошланғич билимларни бобоси ва отасидан олади. Кейинчалик Абул Юср Паздавийга шогирд бўлади.

Абул Муин Насафий Бухоро ва Самарқандда яшаб, самарали ижод қилган. Унинг шогирдлари орасидан Алоуддин Самарқандий, Иброҳим Саффор Бухорий каби олимлар етишиб чиққан.

Абул Муин Насафий асарларининг кўпи калом илмининг турли масалаларига бағишланган. “Ал-умда фи усу-

лил фикҳ”, “Баҳрул калом фи илмил калом”, “Табсиратул адилла фи илмил калом”, “Ат-тамҳид ли қоваъидит тавҳид фи илмил калом”, “Ал-олим вал мутаъллим”, “Изоҳул маҳажати ли кавни аҳли хужжатан”, “Шарҳул жомеъул кабир лиш-Шайбоний фи фуруъ” ва “Муътакидот” каби асарлари шулар жумласидандир.

Олимнинг “Баҳрул калом фи илмил калом” асари мотуридия мактабининг калом бўйича асосий манбаларидан биридир. У ўрта асрларда катта шухрат қозонган, ўша даврда кўчирилган кўлэзма нусхалари ҳозир Дубай, Дамашқ, Бағдод, Қоҳира ва Искандария кутубхоналарида сақланмоқда. Олимнинг ушбу асари учта катта асари орасида (“Табсиратул адилла”, “Ат-тамҳид ли қоваъидит тавҳид”, “Баҳрул калом”) биринчи бўлиб нашр этилган.

Абул Муин Насафийнинг машҳур асарларидан яна бири “Табсиратул адилла фи усулид дин ала ториқил имом Абу Мансур Мотуридий” (“Дин асосларини имом Абу Мансур Мотуридий тариқатиға биноан далиллар билан шарҳлаш”)дир. Номидан ҳам маълум, асарда мотуридия таълимоти далиллар билан шарҳланади.

Алломанинг калом илмига оид яна бир мўъжаз китоби “Китобут тамҳид ли қоваъидит тавҳид” асаридир. Жаҳон кутубхоналарида китобнинг кўплаб нусхалари сақланади. Яқинда Туркияда бу асар Истамбул кутубхоналарида сақланаётган кўлэзмалари асосида қайта нашр этилди.

Абул Муин Насафий аббосийлар ҳукмронлиги заифлашиб, инкирозга юз ту-

таёган даврда яшаб ижод қилди. Бу даврда улкан империя бир неча мустақил мамлакатларга бўлиниб кетди, сиёсий аҳвол анча кескинлашди. Бу ҳолат илм соҳасига салбий таъсир қилмади. Аксинча, юксак маданият маркази бўлган пойтахт Бағдодга беллашадиган Куртуба, Қоҳира, Бухоро каби маданият ўчоқлари пайдо бўлди. Шундай илм-ирфон марказларида Абул Муин Насафийдек буюк олимлар етишиб чиқди.

Аллома мол-дунёга қизиқмади, пархезкор, фақих, муҳаддис, мутакаллим бўлиб, қатъий далиллар билан салафларнинг фикрларини мустаҳкамлади, мўътазила, жаҳмия, рофизия, хорижия каби мухалиф фирқаларга қарши туриб, уларнинг ақидаси ботиллигини аниқ, ишончли ҳужжатлар билан исботлаб, одамлар орасида илму маърифат зиёсини сочди. Абул Муин Насафий милодий 1114 йили вафот этди. Қабри Қашқадарё вилояти Қарши туманидаги Қовчин қишлоғида.

Муҳаммадали ЗОҲИДОВ,

Имом Бухорий номидаги Тошкент Ислам институти 4-босқич талабаси

МОМОЛАРИМИЗ АЙТАДИ...

* * *

Қовуни адоқ бўлса ҳам,
Капаси бузилмайди.

* * *

Қирғоқ кўриб бўз ол,
Эна кўриб қиз ол.

* * *

Асли тортар наслига,
устихони варварак.

* * *

Атала тагига тортар,
шўрва зотига.

* * *

Онаси мақтаган қизни олма,
Янгаси мақтаганидан қолма.

* * *

Эрингга ёқсанг, элингга ёқасан.

* * *

Ёмон турмуш яшатмас.

* * *

Эрдан – садоқат, хотиндан – итоат.

* * *

Қуда бўлиш қийин,
Жудо бўлиш осон.

* * *

Қўнгил кири етти дарёда ювса кетмас.

ҲАБИБАХОН ҳожи она

*ёзиб юборган.
Асака тумани, Қоратепа қишлоғи*

Хурматли журналхон! “Хидоят” таҳририяти 2012 йил “Сўраган эдингиз” руки остида Сизни қизиқтирган диний мазмундаги саволларга жавоб беришни режа-лаштирди. Энди Сиз барча саволларингизга Ўзбекистон мусулмонлари идорасининг раиси, муфтий Усмонхон Алимовдан батафсил ва тўғри жавоб олишингиз мумкин. Бунинг учун саволларнингизни мактуб шаклида таҳририятимиз манзилига ёки savolimboledi@mail.ru электрон манзилимизга юборсангиз кифоя. Унутманг, Сизни қийнаётган ва ҳақиқий воқеликда кўп дуч келинадиган масалалар юзасидан саволларингиз жавобсиз қолмайди. Жавоблар “Хидоят”нинг ҳар сонидида бериб борилади.

СЎРАГАН ЭДИНГИЗ

Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий Усмонхон Алимов жавоб беради

Савол: Мен бир куни намоз ўқиётиб, бехосдан кулиб юбордим. Танишларимдан бири кулиш таҳорат ва намозни бузади, деб айтди. Шу тўғрими?

Жавоб: Ҳар қандай кулиш ҳам таҳорат ва намозни бузмайди. Ҳар қандай кулиш дейишимиз сабаби:

Кулиш уч хил бўлади: Қаҳқаҳа, зеҳк ва табассум.

Ўзи ва ёнидаги одам эшитадиган даражада кулиш қаҳқаҳа дейилади.

Фақат ўзи эшитадиган кулги зеҳк дейилади.

Табассум, жилмайишдир. Уни кишининг ўзи ҳам, ёнидагилар ҳам эшитмайди (“Зоҳирийя”).

Қаҳқаҳа намоздан ташқари ҳолатда таҳоратни бузмайди. Намоз ўқиётгандаги қаҳқаҳа, намозни ҳам, таҳоратни ҳам бузади.

Намоз ичидаги зеҳк намозни бузади, таҳоратни бузмайди.

Табассум намозни ҳам, таҳоратни ҳам бузмайди (“Фатавои Ҳиндийя”).

Тиловат саждаси ёки жаноза намозидаги қаҳқаҳа тиловат саждаси ва жаноза намозини бузади, лекин таҳоратни синдирмайди (“Фатавои Қозихон”).

Савол: Намозда қаҳқаҳа отиб кулиш таяммум ва гуслни бузадими?

Жавоб: Қаҳқаҳа намозда таҳоратни бузганидек, таяммумни ҳам бузади. Гуслни эса бузмайди. Аммо қаҳқаҳа тўрт аъзонинг таҳоратини бузади, дейилган. Шунга кўра, гусл қилган киши намозда

қаҳқаҳа отиб кулса, намози бузилади. Янгидан таҳорат олмай туриб, намоз ўқиши жоиз эмас (“Муҳийт”, “Татархонийя”).

Савол: Кўпинча таҳорат олиб бўлганимдан кейин бирор аъзонимни ювдимми, йўқми, деб шубҳага тушиб қоламан. Бундай пайтда нима қилишим керак?

Жавоб: Қоидага кўра, бундай пайтда бу биринчи шубҳа бўлса, фақатгина ўша аъзонинг ўзи ювиб қўйилади. Аммо бундай ҳолга кўп тушадиган киши, шубҳаларга эътибор бермайди (“Фатавои Ҳиндийя”).

Савол: Мен баъзида таҳоратим бузилдими-йўқми, эслолмай қоламан. Шунда қандай йўл тумай?

Жавоб: Аниқ-равшан таҳорат олган киши кейинроқ таҳорати бузилиб-бузилмагани хусусида шубҳаланиб қолса, таҳоратли ҳисобланади. Таҳоратсиз бўлатуриб, таҳорати бор-йўқлиги ҳақида иккиланиб қолган кимса таҳоратсиздир (“Хулоса”).

Савол: Гуслнинг бир неча тури бор дейишди. Гусл бутун бадани ювиш эмасми, унинг яна қандай турлари бўлиши мумкин?

Жавоб: Тўғри, гусл бутун баданга сув етказиб, ишқалаб ювишдир. Аммо, ҳукми жиҳатидан унинг тўққиз хил тури бор. Гусл қуйида кўрсатилганидек, уч ҳолда фарз, бир ҳолда вожиб, тўрт ҳолда суннат ва битта ҳолда мустаҳаб бўлади.

Фарз бўлган ғусллар:

1. Жанобатдан ғусл қилиш;
2. Ҳайз тўхтаганидан сўнг ғусл қилиш;
3. Нифос тўхташидан сўнг ғусл қилиш;

Вожиб бўлган ғусл:

1. Марҳумни ғусл қилдириш (ювиш) (“*Ал-Мабсут*”).

Шунингдек, жунуб бўлган ғайридин мусулмон бўлса ғусл қилиши вожиб (“*Зоҳирур ривоя*”). Аммо ҳайзи тўхтаган ғайридин аёл мусулмон бўлса, ғусл қилиши вожиб эмас. Эҳтилом билан балоғатга етган ўсмир ва ҳайз кўриш билан балоғатга етган қиз ҳайзи тўхтагач, ғусл қилиши вожибдир (“*Зоҳидий*”, “*Фатавои Қозихон*”).

Суннат бўлган ғусллар:

1. Жума (жума намози учун) куни ғусл қилиш;
2. Ҳайит кунлари ғусл қилиш;
3. Арафа куни ғусл қилиш;
4. Эҳромга кираётиб ғусл қилиш.

Мустаҳаб бўлган ғусл:

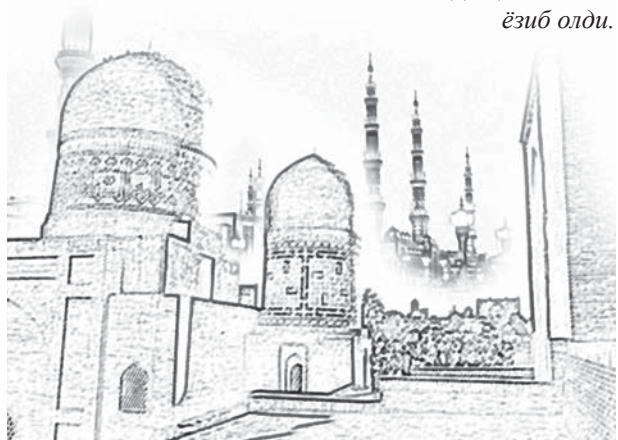
Жунуб бўлмаган ғайридин мусулмон бўлса ғусл қилиши (“*Мухит*”).

Бундан ташқари, Мандуб ғусллар ҳам бор. Уларга қуйидагилар киради: Макка ва Мадинага кириш учун ғусл қилиш; Муздалифада туриш учун ғусл қилиш; жиннилик билан хасталанган соғайганида ғусл қилиши; балоғат ёшига етган, лекин эҳтилом бўлмаганнинг ғусл қилиши (“*Табйин*”).

Ғусл қилишни намоз вақтига қадар кечиктирса гуноҳкор бўлмайди (“*Мухийт*”).

Савол-жавобларни

Содиқ НОСИР
ёзиб олди.

**ДЎЛАНАГА
ХАТ ЁЗДИМ**

Биз Зангиота тумани Гишткўприк маҳалласида яшаймиз. Маҳалламизнинг тепа қисмида, бир чақирим ҳам юрмасдан кенг адирлар бошланади. Мактабдан қайтгач, синглимни олиб адирга чиқаман. Дўлана терамиз. Кенгликларда ястанган четанзор, гўзал табиат манзараларини кўриб завқланамиз.

Ойим бизга: “Ўзбексизлар, ўзбек тилида ҳам ўқиш-ёзишни аъло даражада билишларинг керак”, деб қишнинг узун тунларида ўзбекча бадиий китобларни ўқитар ва ҳар куни кимгадир ўзбекча хат ёздирар эдилар (опам иккаламиз болалигимиздан рус тилига ихтисослашган боғча ва мактабга борганимиз учун ўзбек тилида ўқиш ва ёзишни унча яхши билмасдик). Ҳар куни ёзаверганимиздан хат ёзмаган бирорта қариндошимиз қолмади. Ўзимиз суйган нарсаларга ҳам хат ёздик. Опам қишлоғимизни кесиб ўтувчи катта ариққа хат ёзса, мен адирдаги дўланани соғиниб хат ёзардим. Мана улардан бири:

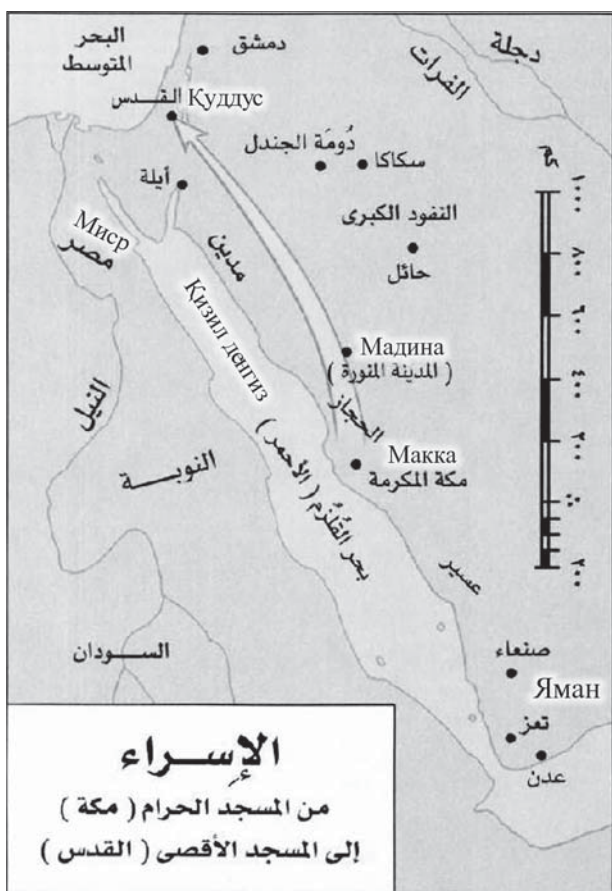
“Салом, Дўлана! Қишнинг совуқ, аёзли кунлари бошланди. Кузда ҳар куни ёнингга боришга ошиқар эдик. Қип-қизил меваларинг ботаётган қуёш нурларида ялтирарди, кўйлақларимиз ичига меваларингни жойлаб, уларни қуёшдан ҳам қизганар эдик. Охирги марта борганимда меваларинг туршак бўла бошлаган экан. Лекин қуёш нурлари уларни маза қилиб ялашарди...”

Энди бўлса... Ташқарида қор учқунламоқда. Яланғоч таналаринг совуқдан дирдираётгандир. Мен совуқдан кўркмайман, сен ҳам кўркмагин. Баҳоргача сени соғиниб қоламан...”

Исмоил ЗОЙИРОВ

ИСРО ВА МЕЪРОЖ ҲОДИСАСИ ҚАЧОН ЮЗ БЕРГАН?

“Исро” (الإسراء) Аллоҳ таоло Муҳаммад пайғамбаримизни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) кечанинг бир бўлагида Маккадаги Масжидул Ҳаромдан Қуддусдаги Масжидул Ақсога сайр килдиришидир.

“Меърож” (المعراج) Аллоҳ таоло Муҳаммад пайғамбаримизни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Қуддуси шарифдан юқорига, яъни, Ўзининг Ҳузурига кўтаришидир.

Исро ва Меърож ҳодисаси ҳикмати

Бу мўъжизавий сафарнинг ҳикматлари кўп бўлиб, энг буюги ва лўндасини Аллоҳ таоло: (الثَّيْبَةُ مِنْ آيَاتِنَا) “...унга (яъни, Муҳаммадга (алайҳиссалом) **Ўз оят-мўъжизаларимиздан кўрсатиш учун...**”¹ деб айтган оятидир. Шундай ҳам бўлди: (لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى)

¹ Исро сураси 1-оят.

“Дарҳақиқат, у (Муҳаммад (алайҳиссалом)) **Парвардигорининг буюк оят-мўъжизаларини кўрди**”².

Аллоҳнинг ҳузурда “меҳмон” бўлиш мушрикларнинг азиятлари чўкқисига чиққан пайтда Расулуллоҳга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) катта тасалли эди, бу иш туфайли у зотнинг кўнгилларидан тушкун кайфият ариди, умид ниҳоли гуркиради.

Айни чоқда, бу воқеа мусулмонун кофир учун синов-имтиҳон бўлди. Бу имтиҳондан барча саҳобалар ўтишти, кофир-мушриклар яна доғда қолишти.

Тафсилоти

Аҳли сунна ва жамоа жумхур уламолари Исро ва Меърож ҳодисасининг Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) пайғамбар бўлганларидан кейин, Макка даврида, хижратдан сал олдин, ислом даъвати қувғин билан муваффақият ўртасида турган бир пайтда, уйғоқ ҳолларида, руҳ ва муборак таналари билан, Жаброил фаришта ҳамроҳлигида, Буроқ номли мўъжизавий уловда, кечанинг бир бўлагида, бир марта юз берганига иттифоқ қилишган.

Беш вақт намоз Исро кечаси Меърожда фарз қилинганига барча уламолар яқдилдирлар.

Расулуллоҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Мадинага хижратлари пайғамбарликнинг 14-йили, рабиул аввал ойининг бошида, у зот қамарий ҳисобда 53 ёшга тўлганларида (милодий 622 йил сентябр охи ўрталарида) бўлганига ҳам барча уламолар иттифоқ қилишган.

Вақти

Исро ва Меърож ҳодисаси юз бергани ҳақида Ислом умматида ихтилоф йўқ. Аммо қачон содир бўлгани ҳақида қарашлар турлича. Қуйида уларни бирма-бир кўриб чиқамиз:

– пайғамбарликнинг биринчи йили (Имом Табарий ихтиёр қилган);

– пайғамбарлик келганидан бир йилу олти ой кейин (*Имом Заҳабийнинг ушбу қавли ҳақида Абу*

² Нажм сураси 18-оят.

Умар ибн Абдул Барр: “Мен Заҳабийдан бошқа бу гапни айтган бирорта сийрат олимани билмайман”, деган³);

– пайғамбарлик келганидан беш йил ўтиб (қози Иёз нақли);

– пайғамбарлик келганидан етти йил кейин (Зухрийнинг бир қавли);

– пайғамбарликнинг ўнинчи йили (Муҳаммад Сулаймон Мансурфурий ихтиёр қилган);

– хижратдан уч йил олдин (Ибн Асийр нақли);

– хижратдан бир йилу олти ой олдин, рамазон ойида (Воқидий ривояти);

– хижратдан бир йилу беш ой олдин, шаввол ойида (Мовардий қавли. Суддийдан Табарий ва Байҳақийлар ривоят қилишган);

– хижратдан бир йилу тўрт ой олдин, зулқайда ойида (Суддий ва Муқотилларнинг бир қавли);

– хижратдан бир йилу уч ой олдин, зулҳижжа ойида (Ибн Форис нақли);

– хижратдан бир йилу икки ой олдин, муҳаррам ойида (Ибн Абдул Барр нақли);

– хижратдан бир йил олдин, рабиул аввал ойида (кўпчилик ровийлар ривояти, жумладан: Ибн Аббос, Ибн Масъуд, Ибн Умар, Анас, Жобир, Ойша, Умму Салама, Умму Ҳонилардан (Аллоҳ ҳаммаларидан рози бўлсин) ривоят қилинган. Қатода, Урва ибн Зубайр, Мусо ибн Уқба, Ибн Қутайба, Байҳақий, Ибн Саъд, Ибн Асокир, Ибн Мардавайҳ, Ҳофиз Иброҳим Ҳарбий (Аллоҳ ҳаммаларини раҳматиға олсин) ривоят қилишган. Муқотил ва Зухрийларнинг бир қавли);

– хижратдан саккиз ой олдин, ражаб ойида (Абул Фараж ибн Жавзий нақли);

– хижратдан олти ой олдин, рамазон ойида (Ҳофиз Абу Рабиъ ибн Солим нақли).

Қайси кунда рўй бергани хусусидаги фикрлар ҳам хилма-хилдир

– 12-рабиул аввал (Жобир ва Абдуллоҳ ибн Аббос (розийаллоҳу анҳум) қавли);

– 17-рабиул аввал (Ибн Умар, Ойша, Умму Салама ва Умму Ҳонилар (розийаллоҳу анҳум) қавли);

– 27-рабиул аввал (Ҳофиз Иброҳим Ҳарбий қавли);

³ «Ат-тамҳид лима фил муваттои минал маъоний вал асонид» (8/48).

– Ражаб ойининг биринчи жума кечаси⁴ (ровийи номаълум);

– 10-ражаб (Қайс ибн Аббод ривояти);

– 25-ражаб (ровийи маълум эмас);

– 27-ражаб (Қосим ибн Муҳаммад ривояти);

– 17-рамазон (Ибн Саййидин нас нақли);

– 29-рамазон (ровийи маълум эмас).

Ҳақиқатини аниқлаш

Исро ва Меърож ҳодисасининг қачон юз бергани ҳақида бирорта ҳам саҳиҳ ҳадис ёки саҳобалардан саҳиҳ асар йўқлигини, шу сабабли муҳаққиқ уламоларимиз кўп ва хўб баҳслар олиб боришганини, натижада, маълумотларни “таржих”⁵ қилишганини айтиб ўтмоқчимиз.

Шайх Сафийур Раҳмон Муборакфурий: “Саҳиҳ қавлга кўра⁶ Абу Толиб пайғамбарликнинг ўнинчи йили ражаб ойида, Хадича (розийаллоҳу анҳо) рамазон ойида вафот этишган. Бу пайтда ҳали беш вақт намоз фарз қилинмаган эди. Ислоум уммати беш вақт намоз Исро кечаси фарз қилингани хусусида ижмоъ қилган. Исро сурасининг сиёқи (оқими) Исро ҳодисасининг жуда кеч (Макка даврининг охириги йилларида) юз берганига далолат қилади. Натижада, Исро ҳодисаси биринчи ақаба байъатидан сал олдинроқ ёки икки байъат орасида бўлган, деган фикрга келдик, яна Аллоҳ билувчирок”, дейди⁷.

Шайх Муҳаммад Абу Заҳра: “Исро ва Меърож ҳодисаси 27-ражабда бўлган фикр санади саҳиҳ бўлмаган хабар ила келган. Баъзи одамлар бу ой-кунни ушлашганининг гувоҳи бўлдик. Биз ҳам буни аниқ ишонч ҳосил қилмаган ва бир тўхтамга келмаган ҳолда қабул қиламиз. Ҳолбуки, ровийлар яна Исро ва Меърож ҳодисасининг хижратдан бир йил олдин рабиул аввал ойида бўлганига иттифоқ қилишган”⁸.

Имом Нававий бу хусусда икки хил санади келтириб, “Равзатут толибин” китобида:

⁴ Бу кечани “Рағоиб кечаси” дейишади.

⁵ “Таржих” – маълумотлар ичидан кучли, вазни оғир, эҳтимоли кўп ва ҳақиқатга яқинини аниқлаш.

⁶ Олусий тафсири, (23/46).

⁷ “Ар-раҳиқул махтум”. “Биринчи ақаба” байъати пайғамбарликнинг 12-йили, ҳаж мавсуми (милодий 621 йил июл ойи)да ва “Иккинчи ақаба” байъати пайғамбарликнинг 13-йили, ҳаж мавсуми (милодий 622 йил июн ойи)да бўлган.

⁸ “Зухратут тафосир” (1/4322), “Хотамун набийин” (2/94).

“Исро ва Меърож ҳодисаси ражаб ойининг 27-кечаси бўлган”, деса, “Фатово” китобида⁹: “Рабиул аввал ойида бўлган”, дейди.

Ражаб ойининг биринчи жума кечаси бўлгани ҳақидаги ривоятни аллома Ибн Касир: “Асли-асоси йўқ”, деган¹⁰.

Ражаб ойининг йигирма еттинчи кечаси бўлгани ҳақидаги ривоятни Абдул Ғаний Макдисий ихтиёр қилган. Ҳофиз Абу Исҳоқ Иброҳим Ҳарбий эса, уни инкор этган¹¹ барча муҳаддис уламолар ривоятнинг саҳиҳ эмаслигини бир овоздан таъкидлашган.

Абул Баракот Насафий: “Исро ҳижратдан бир йил олдин (рабиул аввал ойида) бўлган”, дейди¹².

Доктор Аҳмад Абу Зайд билан доктор Абдул Азиз Усмон Тувайжирий: “Аржаҳ¹³ сўзга кўра, беш вақт намоз ҳижратдан бир йил олдин (рабиул аввал ойида) Исро ва Меърож кечаси фарз қилинган”, дейишади¹⁴.

Қози Иёз: “Бир эмас, бир қанча олим Исро ҳодисаси ҳижратдан бир йил олдин (рабиул аввал ойида) юз берганини айтган”, дейди¹⁵.

Имом Бағавий: “Меърож ҳижратдан бир йил олдин (рабиул аввал ойида) бўлганига илм аҳли иттифоқ қилган”, дейди¹⁶.

Хулоса

Жобир билан Абдуллоҳ ибн Аббос (розийаллоху анҳум): “Расулуллоҳ (соллаллоху алайҳи васаллам) рабиул аввал ойининг душанба куни ҳам туғилганлар, ҳам ваҳий у зотга рост туш орқали кела бошлаган, ҳам меърожга чиққанлар, ҳам Мадинага ҳижрат қилганлар, ҳам вафот этганлар”, дейишган¹⁷.

“Ибн Асийр Жазарий: “Исро воқеасининг душанба куни бўлгани менинг назаримда саҳиҳдир”, деган. Ибн Мунир ушбу гапни ихтиёр қилган”¹⁸.

⁹ Ибн Ҳажар Аскалоний, “Фатҳул Борий”, 7-жуз; Муҳаммад Саййид Тантовий, “Ат-тафсирул васит” (1/2590); Муҳаммад ибн Юсуф Солиҳий, “Субулул худо вар рашод фи сийрати хойрил ъибод” (3/65).

¹⁰ “Ал-бидоя ван ниҳоя”, 3/107.

¹¹ Ҳофиз ибн Ражаб, “Латоифул маъориф”, (233).

¹² “Тафсирун Насафий” (Исро сураси 1-оят тафсири).

¹³ “Аржаҳ” – кучлироқ, вазни оғирроқ, эҳтимоли кўпроқ, ҳақиқатга яқинроқ.

¹⁴ “Ас-сийратун набавия” (1/73); “Ас-сийратун набавия” (1/56).

¹⁵ Аш-шифо би таърифи ҳуқуқил Мустафо” (1/180).

¹⁶ “Тафсирул Бағавий” (5/64).

¹⁷ Абу Бакр ибн Абу Шайба ривояти; Ибн Касир, “Ал-бидоя ван ниҳоя” (3/107).

¹⁸ Олусий тафсири (10/357).

Шайх Али Нойиф Шаҳҳуд: “Исро ва Меърож ҳодисаси кўпчилик ва муҳаққиқ уламоларнинг сўзларига кўра, ҳижратдан бир йил олдин рабиул аввал ойида бўлган. Тадқиқот ва мушоҳада қилинганидан кейин, Исро ва Меърож ҳодисаси рабиул аввал ойида бўлганига ишонса бўлади”, дейди¹⁹.

Мулла Али қори ибн Муҳаммад Султон Ҳанафий: «Исро ҳижратдан бир йил олдин рабиул аввал ойида бўлган. Ибн Асийр: “Мана шу саҳиҳдир”, деган», дейди²⁰.

Аллома Бадриддин Айний Ҳанафий: “Исро ҳодисаси ҳижратдан бир йил олдин рабиул аввал ойида бўлган. Бу кўпчилик уламоларнинг сўзидир. Ҳатто Ибн Ҳазм бу борада муболаға қилиб, ижмоъни нақл қилган”, дейди²¹.

Демак, Исро ва Меърож воқеаси ҳижратдан бир йил олдин, яъни, пайғамбарликнинг 13-йили рабиул аввал ойида, душанба куни бўлгани ҳақиқатга яқиндир. Бу вақт милодий 621 йилнинг сентябр ёки октябр ойига тўғри келади.

Ушанда Расулуллоҳ (соллаллоху алайҳи васаллам) қамарий 52 ёшга тўлган эдилар.

Аллоҳ таоло Ўзининг буюк ҳикмати ила бу ҳодисанинг аниқ вақтини унуттирди.

Аллома Бадриддин Айний Ҳанафий: “Исро кечасида “рағоиб” намозини ўқиш ўйлаб топилган, унинг асли-асоси йўқ”, дейди²².

Шайх Муҳаммад Содик Муҳаммад Юсуф ҳазратлари: “Исро кечаси тўпланиб, илмий суҳбатлар ўтказиш кейинги даврларда юзага чиққан. Баъзи аҳли илмлар мазкур улуғ ҳодисани ёдга олиш билан бирга кўпчиликка унинг аҳамиятини эслатиш ва дину диёнат йўлида ваъзлар қилишни мусулмонлар учун фойдали деб бу ишни ўтказишган.

Исро кечасидаги алоҳида намозлар ва бошқа нарсалар ҳужжатсиз ишлардир”, дейди²³.

Абдул Азим ЗИЁУДДИН,

Тошкент Ислам институти
“Диний фанлар” кафедраси мудири

¹⁹ “Ас-сийратун набавия дурусун ва ъибарун” (1/461).

²⁰ “Шарҳул виқоя” (1/180).

²¹ “Умдатул қорий шарҳу саҳиҳил Бухорий”, “Меърож” боби.

²² “Умдатул қорий шарҳу саҳиҳил Бухорий” (6/115).

²³ “Зикр аҳлидан сўранг”, 7-сон.

Аллоҳ таоло инсонга бу имтиҳон дунёсида нафси билан курашиб, уни ёмон иллатлардан поклашни буюрган.

НАФС КАМОЛОТИ

Ҳар бир туғилган инсон ёшлигида таълим-тарбия олиб, нафсини тўғри йўлга солмаса, нафси аммора даражасида қолиб кетади. Аммора (ёмонликка ундовчи) нафс, шак-шубҳасиз, инсонни ҳалокатга олиб боради. Аллоҳ таоло Юсуфдан (алайҳиссалом) ҳикоятан: «**Нафсимни оқламайман. Зеро, нафс ёмонликка ундовчидир. Фақат Раббим раҳм қилганлар бундан мустаснодир. Албатта, Раббим кечиримли ва раҳмли зотдир**» (Юсуф, 53), деб марҳамат қилади.

Инсон ибодат қилса, зикр билан қалбини жилоласа, нафсини жиловлай олади ва унинг нафси лаввома (ўзини маломат қилувчи) бўлади. У ўз хато ва камчиликларини англай бошлайди. Бу босқич комиллик сари қўйилган биринчи қадам. Аллоҳ таоло унинг номи билан қасам ичади: «... **маломатчи нафс билан қасамёд этурман**, (қиёмат куни қайта тирилиб, ҳисоб-китоб қилинурсиз!)» (Қиёмат, 2).

Бунда нафс ўз-ўзига панду насиҳат қилиб, “Эй нафс, қачонгача гуноҳ лойига ботасан? Аллоҳнинг хузурига борганинда нима деб жавоб берасан?” деб қойийди. Нафси инсофга келиб, ихлос ва муҳаббат билан амал қила бошлагач, учинчи босқич – мулҳима (имкон қадар Аллоҳ таолонинг буйруқ ва қайтариқларига бўйсунувчи)га ўтади.

Натижада банда амалларни ихлос, завқ билан қилиб, ором олади. Шундан кейин солиҳ банда тўртинчи босқич – нафси мутмаъинна (чин бандалик лаззатини тотиб, хотиржам бўлган)га ўтади.

«**Улар имон келтирган ва қалблари Аллоҳнинг зикри билан ором оладиган зотлардир. Огоҳ бўлингиз, Аллоҳни зикр этиш билан қалблар ором олур** (ва таскин топура)» (Раъд, 28).

Аллоҳ таоло зикри билан ором олган қалбда бошқа инсонларга нисбатан гинакудрат, ҳасад, адоват, кўнгилқоралик, ҳатто хушомадгўйлик ҳам бўлмайди. Истаги Аллоҳ таолонинг розилиги бўлади, комиллик даражасига кўтарилади ва бешинчи босқич – нафси розия-марзия (Аллоҳ таолодан рози бўлган ва Унинг розилигини топган)га ўтади.

«**Эй хотиржам (сокин) жон!** (Ато этилган неъматлардан) **рози бўлган** (Аллоҳдан) **розилик топган ҳолингда, Раббинг** (хузури)га **қайт! Бас**, (солиҳ) **бандаларим** (сафи)га **қўшилгин ва жаннатимга кир!**» (Фажр, 27–30).

Ибодат ва зикрлар билан ором олган нафс, Аллоҳ таоло берган неъматларга рози бўлади, ундан Аллоҳ таоло ҳам рози – “марзия” бандага айланади.

Пайғамбарларнинг нафслари нафси “софия”дир. Аллоҳ таоло барча солиҳ бандаларига нафси “марзия” босқичига етишни насиб этсин.

“Хадичаи Кубро” аёл-қизлар Ислому ўрта-махсус билим юрти мударрисаси

Мавжуда АБДУЛЛАЕВА

тайёрлади.

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Номзоднинг таклифи

Франция президентлигига номзод Эва Жюли Курбон хайитини расмий дам олиш куни деб эълон қилишни таклиф этяпти. Сиёсатчи фикрича, динларга тенг муносабатда бўлиш зарур. Бироқ унинг хулосасига кўпчилик сиёсатчилар қарши чиқишди. Жюли хоним эса динлараро тенглик француз маданиятининг муҳим бўғини эканини таъкидламоқда.

Қубо масжиди кенгайтирилади

Мадина шаҳри волийи Абдулазиз ибн Мажид Қубо масжиди ва қирол Абдулазиз номидаги маданият маркази кенгайтирилишини маълум қилди. Биринчи босқичда лойиҳани амалга ошириш учун керак бўладиган ер майдони тартибга келтирилади. Бу ишга 200 милён Саудия риёли (53 милён АҚШ дўллари) ажратилган.

Қубо Мадина шаҳри марказидан 5–6 чақирим жанубда жойлашган ҳудуд. Пайғамбаримиз Муҳаммад (соллаллоху алайҳи ва саллам) Мадинага киришдан олдин бир қанча вақт Қубода турганлар. Масжид номи Қуръони каримда ва бир қанча ҳадисларда тилга олинган.

Бу ердаги сўнгги қурилиш-тиклаш ишлари 1986 йили олиб борилган. Энди уш-

бу мажмуага маъмурий идора, турар-жой, кутубхона, тозалик ва хўжалик бўлимлари учун бинолар ҳам қўшилади.

Чилим чекиш ман этилиши мумкин

Чеченистон Республикаси раҳбари Рамзан Қодиров жамоат жойларида чилим чекишни тақиқлашни таклиф этяпти. Бундан мақсад гиёх-

вандликка қарши курашни янада кучайтиришдир. “Ҳеч биримизга сир эмас, чилим аралашмаларида гиёхванд моддалар бор. Ҳукумат гиёхвандликнинг ҳар қандай кўриниши билан тинимсиз курашади. Қатъий чеклов одамларни ёмон одатларга ўрганишдан сақлайди. Жамоатчилик ичиш, чекиш каби иллатларга ҳамиша қарши бўлган, бу исломий қарашларга ҳам мос. Шу сабабли соғлом жамиятда бу каби турли иллатларга жой бўлиши мумкин эмас”, деди мамлакат раҳбари.

Аҳолини маънавий соғломлаштиришга қаратилган лойиҳа бир неча йил давомида амалга оширилади.

Лондонда кўрғазма

Қуръони каримнинг энг эски нусхаларидан бири, VIII асрда кўчирилган кўлэзма январ ойида Лондондаги Британия музейида очила-

диган “Ҳаж: Исломнинг юрагига саёҳат” номли кўрғазмага қўйилади.

Кўрғазмада қадимги осори атиқалар ва замонавий санъат намуналари намойиш этилади. Тадбирдан мақсад ҳажнинг моҳияти ва маънавий қимматини кўрсатишдир.

Орифжон МАДВАЛИЕВ
тайёрлади.

ХАЛҚАРО ИСЛОМ ФИҚҲИ АКАДЕМИЯСИ

Замон ўзгариши, турмуш воситаларининг янгиланиши, фан ва техника таъриқиети каби омиллар сабаб фикҳга янгича муносабат юзага келди. Энди тезкор ўзгаришларни яқка шахслар ёки маҳаллий муассасалар орқали қамраб олиш қийинлашди. Хусусан, бу ўзгаришларга шариат бўйича муносабат билдириш, улар ҳақида тўлақонли фатволар чиқариш мураккаблашди. Бу ва бунга ўхшаш бошқа омиллар фақиҳларнинг биргалашиб иш олиб боришларини талаб қиларди. Натижада бир неча Ислом фикҳи академияси тузилди.

Ана шундай муассасалардан бири Халқаро Ислом фикҳи академиясидир. Бу академия Ислом Ҳамкорлик Ташкилоти қошидаги муассасадир. Унинг тўлиқ номи «Ислом Ҳамкорлик Ташкилоти ҳузуридаги халқаро Ислом фикҳи академияси»дир. Қароргоҳи Саудия Арабистони Қироллигининг Жидда шаҳрида. Ушбу академия ҳижрий 1401 – милодий 1981 йили Макка шаҳрида бўлиб ўтган Ислом давлатлари раҳбарларининг учинчи олий кенгашида тузилган.

Академия таъсис қирилган Макка мукаррамада ҳижрий 1403 йил 26–28 шаъбон – милодий 1983 йил 7–9 июн кунлари бўлиб ўтди. Биринчи мажлиси эса ҳижрий 1405 йил 26–29 сафар – милодий 1984 йил 19–22 ноябр кунлари ташкил этилди. Унда академия Низоми ва иш режалари ишлаб чиқилди. Ташкилий масалалар кўрилди. Котибият кенгаши ва режалаштириш, илмий тадқиқотлар ҳамда фатво шўъбалари тузилди.

Ушбу академияни ташкил этишдан мақсад замонавий ҳаёт муаммоларини ўрганиш, улар ҳақида исломий илмий меросга асосланган ва кўпчилик овоз билан маъқулланган ечимларни тақдим қилишдир. Шунингдек, ихтилофли китоб-

ларни янгилаш, тадқиқотчи фақиҳлар ва шариат уламоларини манбалар билан таъминлаш ҳам кўзда тутилган.

Академиянинг йиллик мажлислари турли Ислом давлатларида бўлиб ўтади. Уларда кунимизнинг муҳим масалаларига оид муаммолар атрофича ўрганилиб, тегишли қарорлар қабул қилинади.

Ташкилот бир неча йўналишда иш юритади. Замонавий муаммоларни ўрганиб, ечим топиш учун йиллик кенгашлар ўтказиш, фикҳий қомуслар, китоблар, журнал нашр этиш ва илмий анжуманлар ўтказиш шулар жумласига киради.

Милодий 2008 йилнинг бошида Ислом конференцияси ташкилоти қошидаги Халқаро Ислом фикҳи академиясининг раиси доктор Бакр ибн Абдуллоҳ Абу Зайд эди. Феврал ойида у киши вафот этди. Сўнг иорданиялик олим Абдуссалом Довуд Убодий янги бош котиб этиб таъйинланди. 2011 йил 1 августда суданлик олим, профессор, доктор Аҳмад Холид Абу Бакр академия Бош котиби бўлди.

Академия Низомига мувофиқ Ислом конференцияси ташкилотига аъзо бўлган ҳар бир давлат номидан битта олим бевосита Академиянинг ишчи аъзоси ҳисобланади. Ҳар бир давлатларидан ҳам кўзга кўринган мусулмон уламолар аъзоликка сайланишлари мумкин. Бундан ташқари Академиянинг “Ислом давлатлари уюшмаси”да қатнашувчи турли мамлакатлардан ҳам аъзолари бор. Аъзолар орасида ўзбекистонлик дин арбоблари – Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси ўринбосари Абдулазиз Мансур, атоқли олим Муҳаммад Содик Муҳаммад Юсуф ҳам борлиги бизни қувонтиради.

*Имом Бухорий номидаги Тошкент
Ислом институти талабаси*

НОЗИМЖОН ИМИНЖОНОВ

тайёрлади.

Тўра СУЛАЙМОН,
Ўзбекистон халқ шоири

Аро йўлда қолгулик қилма

* * *

Улкан йўлга чикдим, йўлимда
Қайдам, қорли қоялар бордир.
Ўзлимча, ўй-хаёлимда
Қиш билганим балким баҳордир...
Баҳор фасли, баҳор нафаси –
Йўлларимга кўп интизордир.

Йўлим тўғри, йўриғим ҳақдир,
Улкан йўлдан кетиб бораман.
Бировлардан қолиб орқада,
Бировлардан ўтиб бораман.
Манзил қайда, гап қайда ҳали,
Билмам, қачон етиб бораман!

Ёш боладай тиним билмасдан,
Бирда хиёл шошиб бораман.
Сўқмоқларни кўзга илмасдан,
Дарё мисол тошиб бораман.
Гоҳи бокмай олди-ортимга,
Ўз ҳаддимдан ошиб бораман...

Бўла билмас муродим ҳосил
Шошган билан, адашган билан,
Из қолдирмай юрган йўлимда
Улкан йўлга туташган билан,
Ўз йўлимни топмасдан туриб
Ўзгаларга ёндашган билан.

Манзил қайда, гап қайда ҳали,
Аро йўлда қолгулик қилма,
Ота мерос созим турганда,
Ўзга созни чалгулик қилма,
Термаларим, ўланларимсиз
Исму жисмим мангулик қилма.

ИЛТИЖО

Баҳор келса бошланур боғда булбул хониши,
Саъва, кумри нағмаси, суралай товланиши,
Қирларда лола сайли, кишловларда йил боши.
Тўхтагай табиатдан ҳаққушлар зорланиши,
Баҳор, кетма менинг боғимдан.

Қилмиши қинғир зотга давр қайда, даврон қайда?
Ватангадо кимсага беминнат макон қайда?
Ёлғиз отга оламда ном қайда, нишон қайда?
Баҳор, сенсиз сахрою тоғу тошга жон қайда?
Кетма, Баҳор, менинг боғимдан.

Ўлмасликка ишора – ўланга ошиқлигим,
Саодатга ишора – замонга ошиқлигим.
Теранликка ишора – уммонга ошиқлигим,
Гўзалликка ишора – бўстонга ошиқлигим.
Баҳор, кетма менинг боғимдан.

Бу кун қай бир ерда қиш, қайда хазонрезгилик,
Қайларда ёз, қайда куз, қайда жондан безгилик,
Қўқламнинг ҳар нафаси – умрга арзигулик,
Боғсиз, боғбонсиз ерда не ҳам қилсин эзгулик...
Кетма, Баҳор, менинг боғимдан.

Гиёҳ билан қопланмиш кўҳна қабр бошлари,
Майсадаги шудринлар – кимларнинг кўз ёшлари?
Бу ерда ётар отам ҳам узангидошлари,
Ҳар баҳор эслар уни қавму қариндошлари,
Баҳор, кетма менинг боғимдан.

Ёз бўйи қорга зорман, қишда баҳорга зорман,
Чаманда гул бўйига интиқман, интизорман.
Куз келмай хазон бўлган севги, гулдан безорман,
Баҳорсиз ҳам диёрсиз эл ичра беназарман,
Баҳор, кетма менинг боғимдан.

Раҳматли Тўра Сулаймон халқимизнинг суюкли шоири эди. Унинг ижоди ўзи мансуб бўлган меҳнаткаш, ҳалол, танти, бағрикенг ва жафокаш халқ руҳига жуда яқин. Балки шу сабаб шоирнинг ҳикматга бой, оҳангли шеърлари дарров куйга солинган, тилдан тилга ўтиб, юракларга қаттиқ ўрнашиб қолган.

Тўра Сулаймон деярли бутун умрини вилоятда – оддий одамлар орасида ўтказди. Ҳаётни ич-ичидан ўрганди, одамларнинг ўй-ташвиши, маърака-маросими, хурсандчилигига шерик бўлди. Шоирнинг қуйма мисраларини ўқир экансиз, ана шу ҳаётнинг аниқ-тиниқ нафасини, юрак уришини сезасиз.

КАЙДАДИР?

Боғларга ёндашиб, кўкка туташиб,
Довонлар ошмасанг, маъдан қайдадир?
Ортда қолар бўлсанг кўпдан адашиб,
Орзу-истак тугул армон қайдадир?

Зоғ билан булбулни фарқ қилмас зотга,
Наф бўлса нокадан айрилмас зотга.
Бошга кун тукқанда қайрилмас зотга
Ёру дўст қайдадир, ёрон қайдадир?

Меҳру шафоат бор, шафқат бор ерда,
Ҳалоллик бор ерда, ҳаром хор ерда,
Барча бирдай ерда, баробар ерда
Бадномларга ардоқ, омон қайдадир?

Чорасиз кимсага, чоғсиз кимсага,
Кўпдан айрилган – бир боғсиз кимсага,
Суянмоқ истаса тоғсиз кимсага,
Бир муддат армонсиз замон қайдадир?

Не бир кунларингда энг яқин дўстдан,
Тукқан, тутинганинг – дили пайвастандан,
Жонини аямас ҳамдам, ҳамдастан
Гумон қилар бўлсанг, имон қайдадир?

Баҳорсиз, боғбонсиз – давронсизларга,
Ҳиссиз, ҳаяжонсиз – бир жонсизларга,
Ўз элидан тонмиш – ватансизларга
Саъва сайраб турган чаман қайдадир?

Одамзод билмаса энди аламни
Урушни, ўлимни, кулфатни, ғамни,
Магар такрорласа даҳшатли дамни,
Сизу бизга еру осмон қайдадир?

ЎХШАЙДИ

Жонини элидан аямас эрлар
Қарвонни бошловчи норга ўхшайди,
Ўз қадрини билмас баъзи беорлар
Ёру дўст меҳрига зорга ўхшайди.

Ҳеч кимнинг кўнглида армон бўлмасин,
Номи эл ичинда ёмон бўлмасин,
Маскани ер туриб осмон бўлмасин,
Бундайлар ҳар ерда хорга ўхшайди.

Бу қандай кўргулик: кўли эгрилар,
Йўсини, йўриғи, йўли эгрилар,
Элда эътиборсиз – дили эгрилар
Ҳали орамизда борга ўхшайди.

Мард туриб номардга кун чикқан дамлар,
Битар иш битмасдан кечикқан дамлар.
Товус тор қафасга кўникқан дамлар
Айни кўклам ёкқан қорга ўхшайди.

Чинор ўрнин босмас терак билан тол,
Зоғнинг сор бўлиши – қайғули бир ҳол.
Қадимдан қолган гап: синик бир сопол
Лаъл, ёкут йўқ ерда зарга ўхшайди.

Тенглаб бўлармиди тамални тошга,
Ўн беш кунлик тўлин ойни куёшга,
Бахтинг боғлиқ бўлса бир бағритошга,
Бу олам қурилган дорга ўхшайди.

Наирга

Азизбек ТУРДИЕВ
тайёрлади.

Саломат НАЗАРОВА**МЕН АЛЛОҲДАН СЎРАЙВЕРАМАН**

Бандасининг бергани бекор,
Миннат қилса, топарсан озор.
Тунда, тонгда – ҳар куни минг бор,
Мен Аллоҳдан сўрайверамаман.

Жисмимга жон берган ҳам Ўзи,
Ризку имкон берган ҳам Ўзи,
Ширин забон берган ҳам Ўзи,
Мен Аллоҳдан сўрайверамаман.

Итоатда, ибодатда ҳам,
Хилват ё сайр-саёҳатда ҳам,
Азиз бошим бўлмасин деб ҳам,
Мен Аллоҳдан сўрайверамаман.

БАРЧАМИЗ МЕҲМОН

Малол келмас менга ҳеч қачон,
Барча инсон бирдек тирик жон.
Яшаш асли гўзал бир имкон,
Бу дунёда барчамиз меҳмон.

Ғийбат қилмай бир-биримизни,
Фош этмасдан дил сиримизни,
Элтсак енгил-оғиримизни,
Бу дунёда барчамиз меҳмон.

Шафқат қилинг, дунё – шафқатсиз,
Қолсангиз ҳам оч ва овқатсиз,
Раҳм қилинг, ўтманг раҳматсиз,
Бу дунёда барчамиз меҳмон.

Чуст тумани Олмос қишлоғи

Қироат ва тажвид илмида шухрат қозонган бу зотнинг тўлиқ исми Ҳофиз Муҳаммад Шамсиддин ибн Муҳаммад ибн Муҳаммад ибн Али ибн Юсуф Жазарий Дамашқий бўлиб, лақаби Абул Хайрдир.

ИМОМ МУҲАММАД ЖАЗАРИЙ

Олим ҳижрий 751 (мил. 1350) йили Рамазон ойининг йигирма бешинчи куни Дамашк шаҳрида туғилган.

Ҳикоя қилинишича, у кишининг отаси қирқ йил бола кўрмайди. Анча кексайиб қолгач, 750 ҳижрий йили муборак ҳаж сафарига боради. Каъбани тавоф қилиб, Замзам сувидан ичиб, Аллоҳ таолодан солиҳ, олим фарзанд ато этишини сўрайди. Бир йил ўтмасданок ўғил кўради.

Муҳаммад Жазарий ўн уч ёшида Қуръони каримни тўла ёд олиб, ўн тўрт ёшида имомлик қила бошлайди. Ун етти ёшга етганида эса, Шайх Абул Маолий ибн Лаббон назорати остида қироатларни жамлаб китоб қилади. Ёшлигиданок замонасининг етук уламоларидан қироат билан бирга тафсир, ҳадис, фикх, усулул фикх, ақоид, балоғат, сарф ва наҳв каби илмлардан сабоқ олади. Бир неча марта Мисрга сафар қилиб, қироат имомларидан сабоқ олади, ўзининг қироатини ҳам синовдан ўтказди.

Ҳижрий 774 йили шайхулислом Абу Фидо Исмоил Ибн Касир, 779 йили Шайх Зиёуддин, 785 йили шайхулислом Булқийний Муҳаммад Жазарийга фатво чиқаришга изн беришган.

Муҳаммад Жазарий умавий султонлар барпо этган жомеда қориларга раис бўлади ва кўпчиликка қироат илмини ўргатади. Дамашқда “Дорул Қуръонил карим” номли мадраса бино қилади.

Ҳижрий 793 йилдан бошлаб Шом (Сурия) да бир неча йил қозилик қилади.

Аллома илм олиш ва тарқатиш ниятида кўп юртларга сафар қилади. Бир йили, ҳаж ибодатини адо этгач, Ҳижозга борганида баъзи кишилар Имом Жазарийга: “Бурса шаҳрида Қуръони каримни ўрганмоқчи

бўлган толиби илмлар бор, улар сиздан таҳсил олишни орзу қилишади. Лекин ёнингизга келиб, илм ўрганиш учун етарли маблағлари йўқ”, дейишади. Шунда ул зот: “Ундай бўлса, уларнинг олдига мен бораман”, дейди-да, ҳижрий 798 йили Жиддадан кемага чиқиб, Қоҳирага йўл олади. Қоҳирадан Искандарияга, ундан Ўрта Ер денгизи орқали Антокияга етиб келади ва шу ерлик бир кишининг уйида меҳмон бўлади. Имом Жазарийдан Қуръон илмларини ўрганишни орзу қилган бурсалик илм толиби олим Ҳижозда экани хабарини олгач, шу томон отланиб, Бурсадан Антокияга келади. Талаба хуфтон намозига азон айтилгач, масжидга киради. Намоз тугаб, одамлар тарқай бошлайди. Шунда антокиялик бир киши унинг мусофир эканини сезиб, турар жойи бор-йўқлигини сўрайди. Талабадан борадиган ери йўқлигини эшитгач, уйига олиб бориб меҳмон қилади. Кечки овқат пайтида: “Бугун юртимизга Исломнинг буюк уламоларидан Муҳаммад ибн Жазарий келди”, дейди мезбон. Бу гапни эшитган илм толиби ўрнидан сакраб туради: “Аллоҳга қасам, у зотни кўрмагунимча ухламайман!” Мезбон: “Бу кеча дам ол, эртага кўрасан”, деса ҳам, барибир кўнмай туриб олади. Шунда икковлари Имом Жазарий меҳмон бўлиб тушган уйни сўраб-суриштириб йўлга чиқишади. Илм толиби олим билан кўришгач, йиғлаб юборади, севинчидан терисига сиғмайди. Олим бўлган воқеани эшитгач, меҳри товланади. Талаба Қуръони каримни тўлалигича ёд олгач Антокияда қолади. Ундан сўнг Бурсага боради ва Боязид ибн Усмон (Боязид Йилдирим) билан учрашади. Боязид кўрсатган ҳурмат ва эҳтиромга жавобан олим у ерда бир неча йил истиқомат қилиб, маҳаллий аҳолига қироат ва ҳадис илмидан таълим беради. Ўша ерда

икки жилдли “Ан-нашр фи ал-кироатил ашр” номли асар ёзади.

Ҳижрий 805 йили бобокалонимиз Амир Темур у зотни Румдан Туркистонга бошлаб келади. Олимга Кеш (ҳозирги Шахрисабз) шаҳридан турар-жой ҳозирлаб берилади. Кеш ва самарқандлик илм толиблари у зотдан таҳсил олади. Амир Темур бу буюк имомга доимо ҳурмат-эҳтиром кўрсатиб, улуғлаган.

Жазарий Амир Темур вафотидан сўнг, ҳижрий 807 йили Мовароуннахрни тарк этиб, Ҳирот шаҳрига кетади. У ерда ҳам кироатдан дарс беради. Сўнг бу ишни Яздин ва Исфаҳонда давом эттиради. Ҳижрий 808 йили Рамазон ойида Шероз шаҳрига етиб келади. Юрт султони Пир Муҳаммад олимни ҳузурда олиб қолиш мақсадида унга қозилик вазифасини топширади. Шу сабабли Жазарий у ерда ҳам бир оз муддат туради, сўнг ҳаж ибодатини адо этиш ниятида Басра орқали йўлга чиқади. Икки довон ошиб, Унайза шаҳрига етгач, Бани Лом саҳройилари у зотни тутиб, бор нарсаларини тортиб олишади. Унайзага қайтиб, у ерда кироатга доир “Ал-Дурра” номли назмий асарини ёзади. Ҳаж ибодатини адо этгач, бир муддат Маккада яшайди. Мадина, Қоҳира ва Яманга бир неча марта сафар қилади.

Имом Жазарий тафсир, ҳадис, фикҳ, тарих ва араб тили грамматикаси каби турли фанларга доир етмишдан ортик илмий асар тасниф этган. Улар орасида “Усулул кироат”, “Ал-бидоя фи улумир ривоя”, “Ат-такрим фи ал-умрат минат танъим”, “Мухтасару тарих ал-Ислом”, “Минҳожул вусул ила илмал усул”, “Матнул Жазариййа” каби асарлари анча машҳур.

Қироат илми олими Муҳаммад Жазарий умрининг охири Шерозда ўтказди. У зот ҳижрий 833 йили рабиул аввал ойининг бешинчи куни, жума тонгида 82 ёшда дунёдан ўтади ва ўзи қурдирган мадраса ҳовлисида дафн этилади. Аллоҳ таоло у зотдан рози бўлиб, раҳматига олсин ва ётган жойларини ёруғ қилсин!

Толибжон ҚОДИРОВ
тайёрлади.

ТАЖВИД РИСОЛАСИ

“Мовароуннахр” нашриёти Имом Муҳаммад Шамсиддин Жазарийнинг тажвид илмига бағишлаб ёзган “Жазарий матни” рисоласини ўзбек тилида шарҳ ва изоҳлар билан чоп эттирди. Таржимонлар Обидхон Икромов ва Толибжон Қодиров.

Тажвид илми бобида жуда кўп асарлар ёзиб қолдирилган бўлиб, улар орасида Имом Жазарийнинг ушбу рисола-си диққатга сазовордир. Мусанниф ва у зотнинг мазкур асари бизнинг диёрларда кироат илми ривожига, бу борада ўзига хос мактаб ва анъаналар шаклланишига бевосита ҳисса қўшгани билан ҳам биз учун ғоят ардоқли ва эътиборлидир.

У кироат илмига доир бошқа китоблардан бир неча жиҳатлари

билан ажралиб туради. Жумладан, унда араб ҳарфлари таснифи ва араб бўлмаган халқлар учун айрим қийин сўзларга алоҳида урғу берилган.

Рисола тажвид илмига оид энг мўътабар манбалардандир. Асрлар давомида толиби илмлар ўртасида шуҳрат қозонган бу асар ҳали-ҳамон ўз қадрини йўқотмаган. Рисоланинг асл номи “Манзума ал-Муқаддима фиймо яжибу ала қориъил Қуръани ан яъламах” бўлиб, “Ал-муқаддима ал-Жазариййа”, “Матн ал-Жазариййа” номлари билан машҳурдир. “Кашфуз зунун” китоби муаллифи Ҳожи Халифа ва бошқа кўп олимлар айтишича, Имом Жазарийнинг (раҳимахуллох) ушбу асари-га биринчи бўлиб ўғли имом Абу Бакр Аҳмад ибн Муҳаммад Жазарий (ваф. 859 й.) “Ал-ҳавоший ал-муфҳима ли шарҳ муқаддима” номли шарҳ ёзган. Унга Мисрлик машҳур олим шайхул Ислом Закариё Ансорий (ваф. 926 й.) ҳошия битган.

Ф

ранцияга мусулмонлар милодий VIII асрнинг биринчи чорагида келган. Ислоннинг Оврупага ёйилишида Пириней ярим ороли ва Испания кўприк вази фасини ўтади. Мусулмонлар Андалусияни 711 йили фатҳ этишиган бўлса, ҳудуддаги сўнгги Ислон давлати 1492 йили тугатилди. Бу орада илм-фан, маданият юксак ривожланди, минглаб олимлар етишиб чиқди.

ФРАНЦИЯДА ИСЛОМ: КЕЧА ВА БУГУН

Мусулмонлар ҳукмронлиги барҳам топгач, черков инквизиция судларини йўлга қўйди. Лекин бу каби қаршилиқлар узок йиллар мобайнида шаклланган юксак маданиятни букиб қўя олмади. Аксинча, ўлкада шаклланган мусулмон – шарқ маданияти бошқача кўринишда асрлар оша бутун Оврупа мамлакатлари, жумладан, ҳозирги Франция, Испания, Португалия, Олмония ва Италия каби давлатларнинг илм-фани, маданияти ва турмуш тарзига сингиб борди. Оврупа Уйғониш даври айни шу асосда юзага келди. Оврупа халқлари мусулмонлар ёзган асарлар орқали илм-фан ва маданий ҳаёт чўққиларига эришгани тарихдан маълум.

Иккинчи босқич турли ижтимоий-иқтисодий манфаатлар тўқнашуви жараёнида кечди. Францияда Ислон динининг ўзига хос нуфузга эга бўлиб боришига мусулмонларнинг нафақат сон жиҳатдан ортиши, балки уларнинг жамоа сифатида бирлашиб, ижтимоий ва маънавий ҳаётда алоҳида ўрин эгаллаётгани туртки бўлди.

Ривожланган мамлакатларга илк мусулмон муҳожирлар XX асрнинг бошларида келишди. Биринчи жаҳон уруши уларнинг Оврупага оммавий тарзда кўчишига замин яратди. 1914–1918 йиллар мобайнида Францияга Шимолий Африка халқлари кўчириб келинди. Бундан нафақат қишлоқ хўжалиги ва қурол-аслаҳа заводларига ишчи кучи етказиб бериш, балки олмонларга қарши жангларда йўқотилган аҳолининг ўрнини тўлдириш ҳам кўзланган эди.

Шунингдек, ҳукумат Францияда узок муддат яшаш ва ишлашларини таъминлаш мақсадида мусулмон ишчиларнинг диний эркинликларни кенгайтириш дастурини ишлаб чиқди. Ўлкага имомлар, тариқат вакиллари таклиф қилинди. Темир йўл идоралари ҳамда касалхоналарда намозхоналар ташкил этилди. Жуда катта майдон мусулмонлар қабристонига ажратилди. 1924 йилга келиб, мамлакатда мусулмонлар сони бир юз йигирма мингдан орт-

ди, улардан юз минги жазоирликлар эди. 1926 йили Франция мусулмонлари ҳаётида унутилмас воқеа юз берди – “Париж катта масжиди” очилди.

Ўтган асрнинг 60–70 йилларида Франция иқтисоди сезиларли даражада ўсди, шу сабаб мамлакатга Туркиядан ишчи-деҳқонлар кўчиб кела бошлашди. Уларнинг кўпи қишлоқ туманларидан эди.

XX аср охирларида Жазоир, Марокаш, Лубнон, Тунис, Миср, Туркия, Покистон ва Афғонистон каби давлатлардан Францияга келган муҳожир мусулмонларнинг сони тўрт милёндан ошди.

Бугун баъзи мутахассислар Францияни “Оврупанинг мусулмон мамлакати” деб атамоқда. Маълумотларга кўра, бу ердаги мусулмон аҳолининг учдан икки қисми дунёнинг 123 давлатидан келган муҳожирлардан иборат.

Мамлакатда олти милёнга яқин мусулмон истиқомат қилади, улар умумий аҳолининг ўн фоизини ташкил этади. Мусулмонлар мамлакатда католиклардан кейин иккинчи йирик жамоадир.

Парижда Араб дунёси институти ишлаб турибди. Ушбу илм масканида бой кутубхона ва маърузалар зали бор. Париж ва унинг атрофидаги мавзеларда бир юз қиркдан ортиқ масжид бўлиб, уларнинг энг йириги – “Париж катта масжиди” дир. Мажмуада хонақоҳ, ислом маркази, мадраса, мажлис ва маърузалар зали, имом ётоқхонаси ва ошхона бор. Масжид сарфхаражатларини вақфлар қоплайди. У Оврупадаги энг катта масжиддир.

Туб миллат вакиллари орасида ҳам Исломни қабул қилаётганлар кўпайиб, улар ҳозир бир милёндан ортди.

Хуллас, Францияда асрлар оша мавқеларини босқичма-босқич мустаҳкамлаб, илм-маърифат ва динлараро бағрикенглик тамойиллари ривожланишига салмоқли ҳисса қўшаётган мусулмонлар бугун мамлакат тараққиётида муҳим ўринга эгадирлар.

Акмалхон АҲМЕДОВ

ИСЛОМДА ЙЎҚ...

*“Бировнинг мол-мулкига тажовуз қилиши
Исломда йўқ” (Имом Табароний ривояти).*

* * *

Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) марҳамат қилганлар:

“Бировга ҳам зарар етказма, ўзингга ҳам биров зарар етказишига йўл қўйма. Буларнинг иккиси ҳам Исломда йўқ” (Имом Аҳмад ривояти).

* * *

“Аллоҳнинг амрисиз касаллик юкмайди. Баъзи қуш ва паррандалардан, сафар ойдан шумланиш ва “озғинчи йўлдан оздирди”, каби гаплар Исломда йўқ” (Имом Муслим, Имом Аҳмад ривояти).

* * *

“Жоҳилият одатларидан бири – хайвонлардан бирининг боласини қурбонлик қилиш, иккинчи одат – Ражаб ойи учун жонлиқ сўйиш Исломда йўқ” (Имом Аҳмад ривояти).

* * *

“Мозорларга, азиз-авлиёларга атаб қурбонлик қилиш Исломда йўқ” (Имом Абу Довуд ривояти).

* * *

“Уч кундан ортиқ аразлашиб юриш Исломда йўқ” (Имом Муслим, Имом Аҳмад ривояти).

“Ҳидоят” журналининг ўтган йилги еттинчи сонида “Бир дуо шарҳи” номли мақолам эълон қилинган эди. Унда ҳазрат Довуднинг (алайҳиссалом) ноқобил фарзанддан, қарилик келмасдан олдин қаритадиган ёмон хотиндан паноҳ сўраб, дуо қилган дуоилтожолари келтирилган эди. Орадан кўп ўтмай бир хат олдим.

САБРДА АЖР БОР

Хатда жумладан: “...Домла, дуодаги ҳолат айнан менинг ҳолатим экан. Ҳар кун оиламда жанжал... Уйимда ўзимни бегонадек ҳис қиляпман. Шу ғалвалардан кутулиш учун бир ёқларга бош олиб кетсам дейман...” дейилибди.

Мен унга: “Сабр қилиб, ҳақларига дуода бўлинг, мураса чораси топилади. Болаларингизни ўйланг, ўғил уйлаб, қиз чиқариш вақтида хотиндан ажралиш уларнинг бахтига зомин бўлишдир. Аллоҳдан тавфиқ сўранг, ажабмас диллари юмшаб, феъллари ўзгарса...” дея жавоб йўлладим.

Хатдан оиладаги касал муҳит, эр-хотин ўртасидаги можаролар фарзандлар тарбиясига ҳам, ўзининг руҳиятига ҳам салбий таъсир қилгани, оқибатда файзбарака кўтарилиб, болалар ота-онасига меҳрсиз бўлиб ўсаётгани билинар эди. Шу баҳона кўнглимда яна бир мақола қилиш нияти туғилди.

Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ёмон хулқи туфайли бир-бирига озор

берувчи эр-хотинлар тўғрисида бундай башорат берганлар:

“Қайси эр ўз аёлининг ёмон феълига чидаб, сабр-қаноат билан яшаса, унга Айюб пайғамбарга (алайҳиссалом) берилган ажру савоб миқдорида мукофот берилади. Қайси бир хотин ўз эрининг ёмон хулқига чидаб, сабр-бардош билан яшаса, Фиръавннинг хотини Осиё онамизга берилган миқдорда ажр берилади”.

Кези келганида ҳазрат Айюб пайғамбар (алайҳиссалом) ҳақларида қисқача изох бериб ўтсам:

Ҳазрат Айюб (алайҳиссалом) бошларига қанча мусибатлар тушиб, балоқазолар ёғилди. Оилалари, яқинлари, молдунёларидан айрилдилар. Қавмлари у зотдан юз ўгириб, бутун баданларига ярачақа тошди, ёлғиз хотинлари билан яккаланиб қолдилар. Аммо тиллари Аллоҳ тало зикри ва шукри билан машғул бўлиб, сабр-қаноат билан дуо қилдилар: «...“(Эй Раббим!) Менга мусибат етди. Ўзинг раҳмлиларнинг раҳмлироғидирсан”,

деб илтижо қилган пайтини (эсланг)» (Анбиё, 83).

Ислом шариати оилани мустаҳкам сақлашни, муқаддас никоҳни ҳар қандай вазиятда авайлаб-асрашни юқори даражага қўяди. Эр-хотиннинг феъл-атворидаги хато-камчиликлар ажрашишларга сабаб бўлмаслигини уқтиради.

Бехуда гап-сўзларга ишониб, арзимаган нарсалардан муаммо чиқариб хотин қўядиган эрлар, можарони авж олдириб эрларининг ғазабини кўзгагиб, талоқ сўзнини айтишга мажбур қиладиган қайсар хотинлар билсинлар: бу сўздан Аллоҳнинг Аршиларзага келади! Афсус, ғазабланганларида ақллари кетиб, ўзларининг тул ёки бева қолиб, бегуноҳ болаларини ҳам тирик етим қилишларини ўйламайдилар.

Аллоҳ таоло марҳамат қиладди:

«...Улар билан тотув турмуш кечиринглар. Агар уларни ёмон кўрсаларинг, (билиб қўйинглар,) балки сизлар ёмон кўрган нарсада Аллоҳ (сизлар учун) кўпгина яхшилик пайдо қилиши мумкин» (Нисо, 19).

Конституциямизнинг 14-боб, 63-моддасида: “Оила жамиятнинг асосий бўғинидир ҳамда жамият ва давлат муҳофазасида бўлиш ҳуқуқига эга”, деб белгиланган.

Оилада тарбиявий муҳит оқилона йўлга қўйилсагина мамлакат ривожига таъсир қиладди. Шу боис ҳам нотинч оилаларга алоҳида эътибор қаратишга ҳар биримиз масъулмиз. Ҳукуматимиз ҳар бир оилага, оналар ва болалар саломатлигига катта эътибор қаратаётганининг боиси ҳам шунда.

Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти қошидаги “Оналик ва болаликни асраш” халқаро жамияти 160 та давлат иштирокида ўтказган тадқиқот ва таҳлиллар натижасига кўра бу борада юртимиз дунёда 9-ўринни эгаллагани барчамизни қувонтириб, оилаларни мустаҳкамлаш йўлидаги саъй-ҳаракатларимизни янада фаоллаштиришга ундайди.

Иззатуллоҳ ТУРҒУНОВ,

Шаҳрихон тумани
бош имом-хатиби

БАМБУК ДАРАХТИ

Бамбук дарахти қай тарзда ўстирилишига жуда қизиқардим ва бу саволимга ахийри жавоб топдим. Билганларимни сизларга ҳам етказиш учун кўлимга қалам олдим.

Олдинига дарахт уруғини экамиз, суғорамиз ва ўғитлаймиз. Беш ой ўтади, аммо уруғ кўкармайди, ҳатто бир йил ўтса ҳам, ҳеч қандай ўзгариш бўлмайди. Лекин биз яна суғориб, ўғитлаймиз. Иккинчи йили ҳам ўзгариш бўлмайди. Тушкунликка тушмасдан учинчи ва тўртинчи йиллари ҳам худди шундай ўша ишимизни такрорлаймиз. Хитойнинг бамбук дарахти беш йилгача новда чиқармайди, аммо хитойликлар сабр билан бешинчи йили ҳам уруғни суғориб парвариш-лашади. Ниҳоят, бешинчи йил охирларида бамбук новда чиқаради. Камида олти ҳафта ичида бўйига тахминан 27 метрга ўсади. Бир савол туғилади: Хитой бамбук дарахти 27 метр бўйига олти

ҳафтада эришадими ёки беш йилда?

Шубҳасиз, беш йилда.

Чунки сабр-тоқат билан уруғи суғориб, парваришланмаганида дарахт умуман кўкармасди ҳам, шундай эмасми?

Муваффақиятга эришишда ҳам ҳаракат, қатъият, сабр керак... Доим ишонч билан олға қадам ташлаган кишиларгина кўзлаган мақсадларига етадилар.

Мухлиса РАСУЛЖОН қизи

таржимаси

“БИЗГА ҲАМ ЎРГАТИНГЛАР..” ДЕБ ҚОЛИШДИ

Хунармандларимиз
асарлари халқаро кўрғазмаларда

2011 йил хунармандларимиз бир неча халқаро кўрғазмаларда иштирок этишди. Июл ойида улардан

ўн беш нафарининг асарлари Санта Фе шаҳрида (АҚШ), яна уч нафарининг асарлари Техронда ўтказилган кўрғазмаларда намойиш этилди. Эрон Ислום Республикаси президенти Техрон кўрғазмасига ташриф буюриб, хунармандларимизни алоҳида табриклади.

Шундай тадбирлардан бири Ўзбекистон Хунармандлар уюшмаси ва Туркиянинг Ўзбекистондаги элчихонаси ташаббуси билан 2011 йили 25 ноябр – 4 декабр кунлари Анқара шаҳрида ўтказилди. “Қўл санъатлари” деб ном олган халқаро кўрғазмада юртимиздан ўн нафар вакил иштирок этди. Кўрғазмада ўтгиздан ортиқ мамлакатдан усталар қатнашди.

Ўзбекистонлик Мухсин Фасиҳиддин ўғли заргарлик, Дилором Ғуломова миллий либослар безаги, Сайёра Умарова зардўзлик, Зафаржон Рустам ўғли ёғоч ўймакорлиги, Лазизхон Музаффар ўғли шарқ миниатюраси, Баҳодир Хабибуллох ўғли хаттотлик, Дониёр Абдуманнон ўғли наққошлик, Мирҳамид Мир-

зиёд ўғли лок миниатюраси, Хайруллох Қудратуллох ўғли териға бўртма ёзув ва нақшлар бериш, Файзуллох Баҳромхўжа ўғли ёғоч ўймакорлиги йўналишида иштирок этишди.

Ёғоч ўймакор усталаримизнинг санъати жуда нозик ва жилвакорлиги билан ажралиб турди. Айниқса, бир бўлак ёнғоқ тахта-сидан елимсиз ва михсиз ишланган 16 хил кўринишга кирадиган ўймали лавҳлар, қалам қутилар, ёнғоқ ёғочидан ўйилган лаганлар мухлислар эътиборини қозонди. Миниатюрачиларимиз

ва наққошларимизнинг ниҳоятда нозик ишланган асарларини кўрганда ҳатто: “Булар қўл иши эмасов!..” дея ажабланганлар ҳам бўлди. “Бизнинг ёшларга ҳам нақш санъатини ўргатинглар, керакли шарт-шароитни яратиб берамиз”, деб илтимослар қилишди.

Туркия телевиденияси ўзбек хунармандлари ҳақида жонли эфир учун кўрсатув тайёрлади. Кўрғазма якунида Туркия жумҳурияси Маданият ва сайёҳлик вазирлиги қошидаги “REM-FUAR” ташкилоти мудири Ремзи Чайир ўзбек усталарига миннатдорлик билдирди ва халқаро кўрғазманинг махсус фахрий ёрлиқларини топширди. Бундай мукофот фақат ўзбек хунармандларига на-сиб этди.

Хайруллох
ҚУДРАТУЛЛОХ ўғли

